

**AİLE PSİKOLOJİK
DANIŞMANLIĞI DERGİSİ**

THE JOURNAL OF FAMILY PSYCHOLOGICAL COUNSELING

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

ISSN: 2651-5490

AİLE PSİKOLOJİK DANIŞMANLIĞI DERGİSİ
JOURNAL OF FAMILY COUNSELING

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınıdır
Publication of Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Adına Sahibi/Owner
Psikolojik Danışman Mesut YILDIRIM

Baş Editör/Editor-in-chief
Prof. Dr. Serap NAZLI

Editörler/Editors
Prof. Dr. İlhan YALÇIN
Dr. Öğretim Üyesi Semra KIYE

İstatistik Editörü
Dr. Öğr. Üyesi Sedat GELİBOLU

Editör Yardımcısı
Uzm. Psi. Dan. Ecem ÇİÇEK HABEŞ

Dil Editörü
Habibe ÖZTÜRK

Ulusal ve Uluslararası Akademik Danışmanlar Kurulu
National and International Advisory Board

Dr. Samuel T. Gladding
Dr. Collie Wyatt Conoley
Dr. Turan Akbaş
Dr. Melek Kalkan
Dr. Tuğba Sarı
Dr. Zeynep Kızıl Aslan

Teknik Düzenleme
Arş. Gör. Sümeyye SAĞANAK

**Yayın İdare Merkezi Adres-Tel./Publication Management Center Address-
Phone**

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Sağlık Mah. Suleyman Sırrı Cad. Sağlık İş Hanı No:21/18
Çankaya/ANKARA Tel: 0312 430 3674

Dergi web sayfası

<http://dergipark.gov.tr/kpdd>

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

EDİTÖRLERDEN

Açık Erişim

FROM EDITORS

Open Access

Kıymetli meslektaşlarımız,

Aralık 2018 yılında ilk sayısını yayımladığımız Aile Psikolojik Danışmanlığı dergimizin, 2024 yılı Haziran ayında 12. Sayısını sizlerle paylaşmanın mutluluğu ve heyecanı içerisindeyim.

Öncelikle dergimizde emeği geçen meslektaşlarıma teşekkür etmek istiyorum. Beş yıl önce yoğun temposuna rağmen desteğini esirgemeyerek editör ekibimde yer alan Prof. Dr. İlhan YALÇIN hocama; yine beş yıl önce dergimizin teknik işlerini yürüten, şimdi editör görevini üstlenen Dr. Öğretim Üyesi Semra KİYE'ye destekleri ve beni yalnız bırakmadıkları için çok teşekkür ediyorum. Dergimizin teknik ekibinde yer alan Ecem ÇİÇEK'e, dil editörümüz Habibe ÖZTÜRK'e, istatistik editörümüz Dr. Öğretim Üyesi Sedat GELİBOLU ve teknik ekipte yer alarak bize güç veren Sümeyye SAĞANAK'a teşekkürlerimi sunuyorum. Dergi işi hem gönüllülük hem de zor ve zahmetli bir süreçtir. Bu güçlü ekibimle TR dizin sürecinde başarılı olacağımıza inanıyorum.

Dergimizin ilk sayısından itibaren editör, editör kurulu ve teknik ekibinde yer alan hem dergimize hem de aile psikolojik danışmanlığı alanına katkıları bulunan kıymetli hocalarımıza teşekkür ediyorum. Ayrıca, dergimizin ilk sayısından 12. sayısına kadar katkıları bulunan, zaman ayırarak makalelerimizi titizlikle değerlendiren tüm hakemlerimize sonsuz minnettarım. Dergimizin kalitesini sürdürebilmemizde büyük rol oynayan yazarlarımıza teşekkür ediyor ve bilimsel çalışmalarınızı bizimle paylaşmaya devam etmenizi teşvik ediyoruz. Gelecek sayılarımızda yayınlanmak üzere yeni ve özgün çalışmalarınızı bekliyoruz.

Dergimizin 12. Sayısında, aile psikolojik danışmanlığı literatüründe yer alan “aile istikrarsızlığı” ve “eş seçimi” olmak üzere iki önemli kavrama ilişkin sistematik derleme çalışmaları sunulmuştur. *Aile İstikrarsızlığı Kavramına Bir Bakış: Sistematik Bir Analiz* başlıklı çalışmada, ailenin yaşadığı önemli değişimleri ve bu değişimlerin birey üzerindeki etkisini tanımlamak için geliştirilen güncel bir kavram olan aile istikrarsızlığına yönelik yapılan çalışmalar; *Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar Bağlamında Eş Seçiminde Etkili Faktörler (2013-2023): Sistematik Derleme* adlı diğer makalede ise, aile kurma sürecinin başlangıcında yer alan ve aile süreçlerinde önemli rol oynayan eş seçimi konusuna yönelik yapılan çalışmalar kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Bu sayımızın ilgiyle okunacağını ve bilimsel çalışmalarınıza ilham kaynağı olacağını umuyoruz.

Aile danışmanlığı süreci pek çok faktörün göz önünde bulundurulması gereken, çok boyutlu ve kompleks bir süreçtir. Bu sayıda yer alan çalışmalar ile alandaki temel ve güncel kavramlara ilişkin bakış açısını zenginleştirmeyi hedefledik. Dergimizde yer verdiğimiz çalışmaların hem akademik hem de saha çalışanlarımıza katkı sağlamasını diliyorum. Sevgi ve saygılarımızla...

Baş Editör

Prof. Dr. Serap NAZLI

Editörler

Prof. Dr. İlhan YALÇIN ve Dr. Öğr. Üyesi Semra KİYE

Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi – 2024, 7(1)

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

İÇİNDEKİLER

Açık Erişim

TABLE of CONTENT

Open Access

Makaleler

Sayfa

Editörlerden

ii

Aile İstikrarsızlığı Kavramına Bir Bakış: Sistematik Bir Analiz

An Overview of the Concept of Family Instability: A Systematic Analysis

1-22

Esat ÖZGÖRENEK, Hasan YILMAZ

Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar Bağlamında Eş Seçiminde Etkili Faktörler (2013-2023): Sistematik Derleme

Factors Affecting Mate Selection in the Context of Studies Conducted in Turkey (2013-2023): Systematic Review

23-42

Öznur BAŞYİĞİT, Hanife ÜLGEN

Aile İstikrarsızlığı Kavramına Bir Bakış: Sistemik Bir Analiz*

An Overview of the Concept of Family Instability: A Systematic Analysis

Esat Özgörenek^{ID}, Hasan Yılmaz^{ID}

Öz. Bu çalışmanın amacı son yıllarda aile istikrarsızlığı (family instability) kavramına yönelik gerçekleştirilen araştırmaları incelenmek ve mevcut duruma ilişkin sonuçları ortaya koymaktır. Aile istikrarsızlığı; boşanma, ebeveyn kaybı, ebeveynin yeniden evlenmesi, iş/gelir kaybı, konut değişikliği gibi ailenin yaşadığı önemli değişimleri ve bireylerin bu değişimlerden hangilerine maruz kaldığını tanımlamak için geliştirilen şemsiye bir kavramdır. Bu araştırma kapsamında aile istikrarsızlığına yönelik Türkiye’de gerçekleştirilen herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Belirlenen araştırma ölçütleri doğrultusunda aile istikrarsızlığına yönelik son altı yılda gerçekleştirilen 31 çalışma sistematik bir şekilde analiz edilmiştir. Çalışma kapsamında elde edilen bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmış olup bazı sonuçlar ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler. Aile istikrarsızlığı, aile geçişleri, aile yapısı değişiklikleri, sistematik analiz

Abstract. The aim of this study is to analyze the recent studies on the concept of family instability and to present a situation table on the current situation. Family instability is an umbrella term developed to describe significant changes experienced by the family, such as divorce, loss of a parent, remarriage of a parent, loss of job/income, change of residence, and which of these changes individuals are exposed to. In the research conducted, no studies on family instability were in Turkey. In line with the determined research criteria, 31 studies on family instability conducted in the last six years were analyzed systematically. The findings obtained within the scope of the study were discussed in the light of the relevant literature and some conclusions and suggestions were presented.

Keywords. Family instability, family transitions, family structure changes, systematic analysis

Esat Özgörenek

Şule Yüksel Şenler Anaokulu, Konya, Türkiye
e-mail: esatozogorenk@outlook.com

Hasan Yılmaz

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Konya,
Türkiye
e-mail: hasanyilmaz@erbakan.edu.tr

Geliş/Received: 06.03.2024

Kabul/Accepted: 27.06.2024

<https://doi.org/10.58434/apdad.1448262>

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

GİRİŞ

Bireysel ve toplumsal olarak önemli bir role sahip olan aile, pek çok bilimsel disiplin tarafından araştırmalara konu olmaktadır. Dinamik bir yapıya sahip olan aile kavramına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, ortaya çıkan yeni ihtiyaçlara cevap bulmaya çalışmaktadır. Son yıllarda, tek bir aile olayına odaklanmanın çocukların gelişimini olumsuz etkileyen faktörleri anlamak için yeterli olmadığı sıkça ifade edilmektedir (Cavanagh vd., 2018). Bu sebeple araştırmacılar, çocuğun yaşamında gerçekleşen durumları (boşanma, vefat, ebeveynin yeniden evlenmesi gibi) bir kesit olarak ele almaktan ziyade, gerçekleşen olayların sayısına ve birikerek artan etkisine odaklanmıştır. Bir başka deyişle gerçekleştirilen çalışmalarda aile yapısından daha çok ailedeki değişim ve istikrarsızlık ön plana alınmıştır(Cavanagh vd., 2018; Gaydosh ve Harris, 2018). Bu bağlamda söz konusu durumu işlevsel olarak tanımlamak ve ölçmek amacıyla aile istikrarsızlığı (family instability) kavramı ortaya atılmıştır.

Aile istikrarsızlığı; boşanma, ebeveyn kaybı, üvey ebeveyn eklenmesi, ikamet değişikliği, iş veya gelir kaybı, çocuğun birincil bakıcısının romantik ilişkisindeki geçiş ve değişimler olarak tanımlanmaktadır (Ackerman vd., 1999; Forman ve Davies, 2003). Aile istikrarsızlığı, aile ortamının diğer yönlerinden (örneğin, annenin psikiyatrik öyküsü, ebeveyn stresi) ayrı olarak, ailedeki bozulma ve geçişlerin çocuğun gelişimine etkisini araştırmaya olanak tanıyan bir kavramdır (Womack vd., 2022). Aile istikrarsızlığı çocuğun biyolojik ebeveynlerinin boşanmasından, velayeti elinde bulunduran ebeveynin yeni biriyle evlenmesine kadar pek çok durumu kapsamaktadır (Cavanagh vd., 2018).

Sroufe, (1997) uyum sorunlarının doğrudan çocuktan kaynaklı olmadığı, çocuğun zaman içinde maruz kaldığı olumsuz çevresel koşullara uyum sağlama süreçlerinden kaynaklanabileceğini ileri sürmektedir. Çocukların aile yaşamlarında meydana gelen boşanma, ebeveyn kaybı, konut değişikliği, birincil bakıcının yeni romantik ilişkileri gibi her bir olayın tek başına çocuk için stres kaynağı olduğu bilinmektedir. Ancak söz konusu olaylar tekrar tekrar gerçekleştikçe yaşanan yeni stres faktörleri, zamanla çocuk üzerinde birikerek artan bir etki oluşturmaktadır. Aile istikrarsızlığı olarak ifade edilen bu durum ise çocuğun gelişim sürecini olumsuz etkileyebilmektedir (Evans vd., 2013).

Aile ilişkilerinde yaşanan her geçiş, çocukların ve ebeveynlerinin yaşamlarında farklı stres faktörleri yaratmaktadır (Hadfield vd., 2018). Örneğın ebeveynleri boşanma aşamasında olan bir ocuk, kısa vadede sadece bu duruma yönelik stres yaşarken uzun vadede bu durumdan dolayı pek çok olayla karşılaşmakta ve uyum sağlamaya çalışmaktadır. Söz konusu boşanma örneğini ele alacak olursak, boşanma olayları genellikle çocuğın velayeti altında olduğu ebeveyniyle birlikte konut değişikliğini de beraberinde getirmektedir. Konut değişikliğiyle birlikte çocuğın okul ve arkadaş çevresi de değişebilmekte ve çocuğın bu yeni duruma da uyum sağlaması gerekmektedir. Ebeveynlerin ayrılmasıyla genellikle ailenin ekonomik geliri değişmektedir. Bu sebeple çalışmayan ebeveynler boşanmadan sonra iş hayatına girebilmektedir. Bu durum çocuğın evde daha fazla yalnız kalmasına ve ebeveyniyle iletişiminin azalmasına sebep olabilmektedir. Bir süre sonra çocuğın biyolojik ebeveynleri yeniden romantik ilişkiler kurabilmekte, haneye çocuğın birincil bakım veren ebeveyni ile birlikte yaşayan ya da evlenen yeni bir birey eklenebilmektedir. Kimi zaman ebeveynin yeni eşinin çocukları da aynı evde yaşamaya başlamakta ve yeni bir aile sistemi oluşmaktadır. Her bir değişim yeni bir stres kaynağı ve uyum çabasını beraberinde getirmektedir. Tüm bu süreç ve durumlar ise bazı çocukların gelişimlerini olumsuz etkileyebilmektedir. Özetle çatı bir kavram olan aile istikrarsızlığı, çocuğın yaşamındaki tüm bu değişimlere ve istikrarsızlığa neden olan olaylara tekrar tekrar maruz kalmayı ifade etmektedir (Ackerman vd., 1999; Cavanagh vd., 2018; Forman ve Davies, 2003).

Araştırmalar, aile istikrarsızlığının çocukların yaşamlarında önemli bir stres faktörü olduğunu göstermektedir (Gaydosh ve Harris, 2018). Öte yandan ebeveynler de öngörülemeyen aile olaylarıyla (örneğin; işini kaybetme, romantik bir partnerden ayrılma, taşınma, iş/gelir kaybı) başa çıkmaya çalışmaktadır. Bu süreçte ebeveynlerin ekonomik ve psikolojik kaynakları tükenmekte, fiziksel ve/veya duygusal iyi olma halleri olumsuz etkilenmektedir (Li vd., 2022). İlgili alanyazın incelendiğinde aile istikrarsızlığı ile çocukların iyilik hali (Fomby ve Cherlin, 2015;Lu vd., 2021;Schoon, 2019), davranış sorunları (Fomby ve Osborne, 2017; Fomby ve Cherlin, 2015), dışsallaştırma sorunları (Li vd., 2022;Coe vd., 2020; Womack vd., 2022; Coe vd., 2019), okula uyum sorunları (Coe vd., 2018), ikincil şiddete maruz kalma (Cavanagh vd., 2018), ebeveynle çatışma (Li vd., 2019), suça bulaşma (Bosick ve Fomby, 2018), akademik başarının düşmesi (Lessem ve Sanders, 2019), saldırgan davranış gösterme (Womack vd., 2021), erken cinsel ilişkide bulunma (Goldberg vd., 2017),

ebeveynler arası çatışma (Coe vd., 2017), yardım arama konusunda isteksizlik (Evans vd., 2018), sosyal ve bilişsel yeterliliklerin olumsuz etkilenmesi (Schoon, 2019) ve erken yaşta ebeveyn olma (Bosick ve Fomby, 2018) arasında ilişki olduğu görülmektedir.

Aile istikrarsızlığına yönelik Türkiye'deki alanyazın incelendiğinde, aile istikrarsızlığının içerisinde yer alan boşanma (Halisdemir ve Nazlı, 2023; Öksüzler Cabılar ve Yılmaz, 2022), ebeveyn kaybı (Varol vd., 2021; Yıldırım, 2021), yeniden evlilik (Çobanoğlu ve Tek, 2021), üvey ebeveynlik (Aslantürk ve Kaya Kılıç, 2020), iş kaybı (Bayrak, 2019), yoksulluk (Karapınar Kocağ, 2023) ve evlilik dışı birlikte yaşam (Adak, 2016) gibi değişkenlere odaklanan araştırmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak Türkiye'de doğrudan aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Ek olarak aile istikrarsızlığının bileşenlerine yönelik çalışmalar incelendiğinde, boşanma dışındaki değişkenlerin oldukça sınırlı sayıda olduğu göze çarpmaktadır.

Aile istikrarsızlığı olarak tanımlanan durumlar, özellikle ABD ve Avrupa'da giderek artmaktadır (Brown vd., 2016; Child Trends & Social Trends Institute, 2014; Hadfield vd., 2018). Yaşanan istikrarsızlıklar ve geçişler hem ebeveynleri hem de çocukları çoğu zaman olumsuz etkilemektedir. Aile istikrarsızlığı; yetişkinlerin sağlığını, üretkenliğini, yaşam kalitelerini ve topluma katılımlarını olumsuz etkilemektedir. İstikrarsızlık süreçleri aynı zamanda ebeveynlerin çocuklarına sağladığı bakımın kalitesini ve çocukların iyilik halini de olumsuz etkileyebilmektedir (Osborne vd., 2012). Aile istikrarsızlığı olarak ifade edilen olayların sıklığındaki artış ebeveynler ve çocuklar için risk oluşturmaktadır (Fomby ve Cherlin, 2016; Gaydosh ve Harris, 2018). Bu sebeple çocukların psikososyal gelişimine yönelik tehditleri önlemek ve ailedeki geçişlere uyum sağlamalarını kolaylaştıracak unsurları daha iyi anlamak adına çalışmalar gerçekleştirilmesi önem arz etmektedir (Hadfield vd., 2018). Bu bağlamda aile istikrarsızlığı kavramına ve son yıllarda yapılan çalışmalara dikkat çekilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada, aile istikrarsızlığı kavramına yönelik son altı yılda yapılan çalışmaların sistematik olarak incelenmesi ve gerçekleştirilen çalışmalara ilişkin sonuçların ortaya koyulması amaçlanmaktadır. Araştırmada bu genel amaç doğrultusunda şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?

2. Çalışmaların katılımcı gruplarına göre dağılımı nasıldır?
3. Çalışmaların katılımcı sayılarına göre dağılımı nasıldır?
4. Çalışmaların yazım diline göre dağılımı nasıldır?
5. Çalışmaların yayımlandıkları akademik dergilere göre dağılımı nasıldır?
6. Çalışmaların araştırma türlerine göre dağılımı nasıldır?
7. Çalışmaların anahtar kelimelere göre dağılımı nasıldır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu çalışmada aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların sistematik olarak analiz edilmesi ve var olan durumun ortaya koyulması amacıyla betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu amaçla nitel araştırma yöntemlerinden sistematik derleme deseni seçilmiştir. Sistematik derleme seçilen konuda alanyazındaki önemli noktaları ortaya koymak, gelecekteki çalışmalara ve uygulamalara yol göstermek için kullanılan bir desendir (Minner vd., 2010). Sistematik analiz, öncelikle araştırma sorusunun, amacının, dâhil etme ve hariç bırakma ölçütlerinin belirlenmesi; daha sonra da alanyazının taranması ve araştırma için asıl çalışmaların seçilerek analiz edilip yorumlanmasıdır (Uman, 2011).

Verilerin Toplanması ve Analizi

Aile istikrarsızlığı kavramına yönelik ulusal ve uluslararası güncel durumu ortaya koymak amacıyla son altı yılda gerçekleştirilen çalışmalar üzerinden bir araştırma ortaya koyulmuştur. Araştırma için öncelikle alanyazın taraması sürecinde kullanılacak anahtar kelimeler, tarama yapılacak dizinler ve hangi yıllar arasındaki çalışmaların dâhil edileceği belirlenmiştir. Bu çalışma için “family instability” ve “aile istikrarsızlığı” ifadeleri anahtar kelimeler olarak belirlenmiştir. İncelenen çalışmaların araştırmaya dâhil edilme ölçütleri olarak:

- Çalışmanın hakemli bir bilimsel dergide yayımlanmış olması,
- Çalışmanın 2017-2023 yılları arasında yayımlanmış olması,

- Çalışmanın tam metninin Türkçe ya da İngilizce olması belirlenmiştir.

Araştırmada ulaşılan çalışmalardan bazılarının, aile istikrarsızlığı kavramını yaygın kabul gören aile istikrarsızlığı tanımından (bkz. Ackerman vd., 1999; Forman ve Davies) farklı bir şekilde (kendi kültürleri bağlamında ya da dini bakış açısıyla) ele aldığı görülmüş ve bu çalışmalar araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Farklı veri tabanlarında yapılan araştırmalar sonucunda tekrar eden çalışmalar değerlendirmeye alınmamıştır. Belirlenen anahtar kelimeler doğrultusunda DergiPark, Google Akademik ve bir üniversitenin elektronik veri tabanı üzerinden gerçekleştirilen taramalarda ulaşılan çalışmaların başlık ve özetleri incelenmiş olup, aile istikrarsızlığı bağlamında dâhil edilme ölçütlerini karşılayan 31 makale çalışma için seçilmiştir. Çalışma kapsamına alınan makaleler belirlenen araştırma soruları doğrultusunda değerlendirilerek analiz edilmiştir.

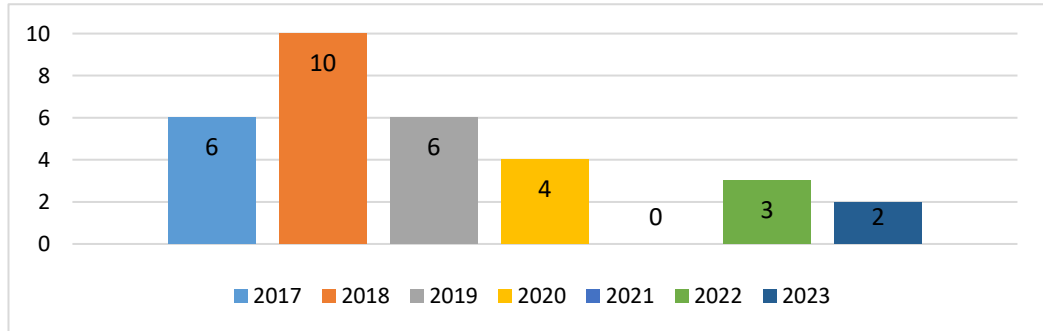
BULGULAR

Bu bölümde araştırma kapsamına dâhil edilen 31 çalışmadan elde edilen veriler daha önce bahsedilen araştırma soruları doğrultusunda sırasıyla incelenmiştir.

Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ilk olarak “Çalışmaların yıllara göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Şekil 1’de araştırmaların yıllara göre dağılımı gösterilmiştir.

Şekil 1. Çalışmaların yıllara göre dağılımı

Şekil 1 incelendiğinde aile istikrarsızlığına yönelik son altı yılda gerçekleştirilen araştırmaların önemli bir kısmının (n=10) 2018 yılında yayımlandığı görülmektedir. 2021 yılında ise araştırmamızın ölçütlerine uygun olarak herhangi bir çalışma yayımlanmadığı görülmektedir.

İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada ikinci alt amaç olarak “Çalışmaların katılımcı gruplarına göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 1’ de araştırmaların katılımcı gruplarına ilişkin frekans dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmaya katılan bireyler

Katılımcı Bireyler	F
Aile	3
Çocuk	4
Çocuk ve Anne	1
Çocuk, anne ve öğretmen	1
Çocuk, aile ve öğretmen	3
Ergen	4
Ergen ve Aile	1
Yetişkin	4
Yetişkin Kadın	1
Yok	9
Toplam	31

Tablo 1 incelendiğinde aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların daha çok çocuk ve ergen katılımcılarla gerçekleştirildiği görülmektedir. Çocuk ve ergenler ile çalışma grubuna dâhil edilen öğretmen ve aileler ise yine çocuk ve ergenlere yönelik bilgi toplamak amacıyla çalışma grubuna eklenmiştir. Aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda yetişkin katılımcılarla yapılan çalışmaların ise görece çok daha az olduğu söylenebilir.

Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada üçüncü alt amaç olarak “Çalışmaların katılımcı sayılarına göre dağılımı nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır. Tablo 2’ de araştırmalara katılan bireylerin sayısına yönelik frekans dağılımlarına yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırmaya katılan bireylerin sayısı

Katılımcı Sayısı	f
0-500	7
500-1000	5
1000-2000	4
2000-3000	2
3000-4000	2
8000-10000	2
10000+	2
Toplam	24

Tablo 2 incelendiğinde aile istikrarsızlığına yönelik yapılan çalışmalarda katılımcı sayısının en fazla ($n=7$) 0-500 kişilik grupta yer aldığı görülmektedir. Öte yandan gerçekleştirilen çalışmaların yarısından fazlasının örneklem büyüklüğünün 1000 kişiden fazla olduğu göze çarpmaktadır. Bu sebeple aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmaların çoğunlukla geniş katılımcı gruplarında gerçekleştirildiği yorumu yapılabilir.

Dördüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada dördüncü alt amaç olarak “Çalışmaların yazım diline göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Hem son altı yıl içerisinde hem de tüm zaman aralıklarında seçilen anahtar kelimeleri ile belirlenen arama motorlarında yapılan taramalarda Türkiye’de gerçekleştirilen ya da yayımlanan herhangi bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu bağlamda çalışma kapsamında ele alınan çalışmaların tamamının yazım dili İngilizcedir.

Beşinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Çalışmada beşinci alt amaç olarak “Çalışmaların yayımlandıkları akademik dergilere göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 3’ te çalışmaların yayımlandıkları dergilere ilişkin frekans tablosu gösterilmiştir.

Tablo 3. Çalışmaların yayımlandıkları dergiler

Dergi Adı	f
American Behavioral Scientist	1
Annual Review of Sociology	1

(Devam ediyor)

Tablo 3. Çalışmaların yayımlandıkları dergiler (Devam)

Behavior Genetics	1
Child and Family Social Work	1
Child Development	3
Demography	2
Development and Psychopathology	3
Developmental Psychology	1
Family Relations	2
Journal of Abnormal Child Psychology	1
Journal of Family Social Work	1
Journal of Family Theory and Review	1
Journal of Health and Social Behavior	1
Journal of Marriage and Family	4
Journal of Research on Adolescence	1
Psychoneuroendocrinology	1
Revue des politiques sociales et familiales	1
Socariv Open Archive	1
Social Science Quarterly	1
Social Science Research	1
Society for Economic Dynamics	1
Youth & Society	1
Toplam	31

Tablo 3’ te yer alan akademik dergiler incelendiğinde aile istikrarsızlığına yönelik çok farklı disiplinlerde çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Çalışmaların yayımlandığı dergilerin daha çok çocuk ve ergen gelişimi üzerine yayın yapan akademik dergiler olduğu göze çarpmaktadır. Öte yandan sosyal bilimlerden fen bilimlerine kadar geniş bir yelpazede aile istikrarsızlığına yönelik çalışmaların yayımlandığı görülmektedir.

Altıncı Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada altıncı alt amaç olarak “Çalışmaların araştırma türlerine göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 4’ te araştırmaların türlerine ilişkin frekans tablosu gösterilmiştir.

Tablo 4. Araştırma türlerine göre çalışmaların dağılımı

Araştırma Türü	f
Kesitsel Araştırma	17
Boylamsal Araştırma	7
Kuramsal/Derleme	5
Vaka Sunumu	1
Etnografik	1
Toplam	31

Tablo 4 incelendiğinde gerçekleştirilen çalışmaların yarısından fazlasının kesitsel araştırma (n=17) olduğu görülmektedir. Ayrıca boylamsal araştırmaların (n=7) yayımlandığı makalelerin de sayıca fazla olduğu göze çarpmaktadır. Ek olarak kuramsal veya derleme (n=5) araştırma türündeki makalelerinin yanı sıra etnografik araştırma ve vaka sunumu gibi araştırmaların da yer aldığı görülmektedir.

Yedinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

Araştırmada yedinci alt amaç olarak “Çalışmaların anahtar kelimelere göre dağılımı nasıldır?” sorusuna yanıt aranmıştır. Tablo 5’ te çalışmalarda yer alan anahtar kelimelerin dağılımına ilişkin frekans tablosu verilmiştir.

Tablo 5. Çalışmalarda yer alan anahtar kelimelerin dağılımı

Anahtar Kelime	f	Anahtar Kelime	f
Adolescence	2	child functioning	1
Adolescent	1	child wellbeing	1
Adolescent health	1	Childhood stress	1
adolescents	1	Children’s well-being	1
At-risk youth	1	criminal offending	1
Behavior	1	Cumulative effects	1
Causality	1	Family stability	1
Epstein-Barr virus	1	Family structure	2
externalizing symptoms	1	Family structure transitions	1
Family	1	family theory	1
family demography	1	family transitions	1
family dynamics	1	fertility	1
family formation	1	fragile families	4

(Devam ediyor)

Tablo 5. Çalışmalarda yer alan anahtar kelimelerin dağılımı (Devam)

family instability	9	gender	1
Family poverty	1	Polygenic risk	1
family relations	1	poverty	1
Gene by environment	1	problem behavior	1
Health	1	Racial inequality	1
high-risk families	1	race	1
homelessness	1	relationship instability	1
Internal representations	1	resilience	1
Interparental conflict	1	RSA reactivity	1
immigrant	1	School adjustment	1
incarceration	1	Separation	1
instability	1	sexual behavior	1
instability hypothesis	1	sexuality	1
life course	1	stress	2
marriage	2	stress reactivity	1
mediation	1	social inequality	1
Microsimulation	1	transition of adulthood	1
multiracial families	1	union dissolution	2
nontraditional families	1	unsupportive parenting	1
parenting	1	youth	1
Virus reactivation	1		

Tablo 5 incelendiğinde araştırmalarda en fazla belirtilen anahtar kelimelerin; family instability (aile istikrarsızlığı, n=9), fragile families (kırılgan/ risk altındaki aileler, n=4), family structure (aile yapısı, n=2) ve stress (stres, n=2) olduğu görülmektedir. Ek olarak Tablo 5' teki anahtar kelimeler incelendiğinde yine sosyal bilimlerden fen bilimlerine kadar geniş bir yelpazede kavramlara yer verildiği söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile kavramına yönelik çeşitli disiplinlerde gerçekleştirilen çalışmalar uzun yıllardır aile yapısı ve boşanma süreçlerine odaklanmıştır. Aile yapısı, bir hane halkının belirli bir zamandaki unsurlarını yansıtırken aile istikrarsızlığı, zaman içinde hane halkındaki öğelerin değişiklikleri ifade etmektedir (Smith vd., 2017b). Araştırmacıların dikkatlerini aile istikrarsızlığı kavramına yöneltmesiyle birlikte aile çalışmaları, yaşam döneminin belli bir kesitine odaklanmak yerine bakış

açısını gelişimsel ve dinamik bir kavramsallaştırmaya kaydırmıştır (Gaydosch ve Harris, 2018). Çocukların aile süreçlerinde meydana gelen boşanma, ebeveyn kaybı, konut değişikliği, birincil bakıcının yeni romantik ilişkileri gibi her bir olayın tek başına çocuk için stres kaynağı olduğu bilinmektedir. Ancak söz konusu olaylar tekrar tekrar gerçekleştikçe yaşanan yeni stresler zamanla çocuk üzerinde birikimli bir etki oluşturmaktadır. Aile istikrarsızlığı yaşayan çocuklar, okula uyum (Coe vd., 2018), iyilik hali (Fomby ve Cherlin, 2015; Lu vd., 2021), sosyal ve bilişsel yeterlilikler (Schoon, 2019) gibi pek çok açıdan olumsuz etkilenmektedir. Benzer şekilde ebeveynler de yaşanan aile istikrarsızlıkları ile başa çıkmaya çalışırken ekonomik ve psikolojik kaynaklarını tüketmekte, fiziksel ve/veya duygusal iyi oluşları olumsuz etkilenmektedir (Li vd., 2022). Bu sebeple aile istikrarsızlığı yaşayan çocuk ve ebeveynlerin ihtiyaçlarının belirlenmesi ve yaşadıkları stresli süreçlere yönelik destekleyici çalışmalar gerçekleştirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Aile istikrarsızlığı olarak ifade edilen durumların görülme sıklığı günümüzde özellikle ABD ve Avrupa'da giderek yaygınlaşmaktadır (Brown vd., 2016; Child Trends & Social Trends Institute, 2014; Hadfield vd., 2018). Küreselleşen dünyada ABD ve Avrupa'da yaşanan problemler benzer şekilde Türkiye'de de görülebilmektedir. Ancak aile istikrarsızlığı kavramına yönelik Türkiye'de gerçekleştirilen doğrudan bir çalışmaya rastlanamamıştır. Türkiye'de daha çok, aile istikrarsızlığının önemli unsurlarından biri olan boşanmaya (Halisdemir ve Nazlı, 2023; Öksüzler Cabılar ve Yılmaz, 2022) yönelik çalışmalar gerçekleştirildiği görülmektedir. 1980'lerden günümüze toplumsal değişim ve modernleşme süreçleriyle birlikte bireylerin geçmişe nazaran daha sık boşandıkları ve/veya yeniden evlendikleri (ASPB, 2015), tek ebeveynli ailelerin sayılarının hızla arttığı (ASPB, 2011; TÜİK, 2021; TÜİK, 2022) ifade edilmektedir. Aile ve çocuklarla ilgili Türkiye'de son yıllarda yayınlanan bu istatistikler göz önüne alındığında, kavram olarak aile istikrarsızlığı olarak ifade edilmese de bu durumu yaşayan pek çok çocuk ve ebeveyn olduğu söylenebilir.

Aile istikrarsızlığı kavramına yönelik son altı yılda gerçekleştirilen 31 çalışmanın sistematik analizinin gerçekleştirildiği bu çalışmada söz konusu kavrama yönelik çalışmaların en fazla 2018 yılında (n=10) gerçekleştirildiği, 2021 yılı hariç her yıl aile istikrarsızlığına yönelik çalışmalar yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Gerçekleştirilen çalışmaların katılımcıları daha çok çocuk ve ergen gruplardan oluşmaktadır. Bazı çalışmalarda çocuk ve ergenler hakkında kapsamlı veri toplamak adına aile bireylerinden ve öğretmenlerden de bilgi toplandığı

görülmektedir. Aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda yetişkin katılımcılarla yapılan çalışmaların ise görece çok daha az olduğu göze çarpmaktadır. Hem son altı yıl içerisinde hem de tüm zaman aralıklarında seçilen anahtar kelimeler doğrultusunda yapılan literatür taramalarında aile istikrarsızlığı kavramına yönelik Türkiye’de herhangi bir çalışmaya ulaşılamamıştır.

Aile istikrarsızlığına yönelik çalışmaların yayımlandığı dergilerin daha çok çocuk ve ergen gelişimi konularına yönelik yayımlanan akademik dergiler olduğu görülmüştür. Araştırmaların yayımlandığı dergiler incelendiğinde, söz konusu kavrama yönelik çalışmaların sosyal bilimlerden fen bilimlerine kadar geniş bir yelpazede olduğu söylenebilir. Bir başka deyişle aile istikrarsızlığı kavramının disiplinler arası bir kavram olarak araştırmalarda yer aldığı yorumu yapılabilir. Söz konusu kavrama yönelik yapılan araştırmaların daha çok kesitsel araştırmalar (n=17) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan aile istikrarsızlığına yönelik gerçekleştirilen çalışmalarda boylamsal araştırmalardan etnografik araştırmalara kadar çeşitli araştırma türlerinden faydalandığı ifade edilebilir. Analiz edilen çalışmaların anahtar kelimeleri incelendiğinde yine sosyal bilimlerden fen bilimlerine kadar geniş bir yelpazede kavramlara yer verildiği söylenebilir.

Bu araştırma kapsamında incelenen çalışmaların neredeyse tamamına yakını aile istikrarsızlığını çocuk ve ebeveynler açısından olası bir risk faktörü olarak değerlendirmektedir. Öte yandan alanyazında aile istikrarsızlığının günümüzde birçok ülke için oldukça yaygın bir durum olduğu; yaşanan geçişlerin istikrarsızlık ve olası bir risk olmadığını ifade eden çok az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında incelenen makaleler doğrultusunda, aile istikrarsızlığının çocuk ve aileler için önemli bir risk faktörü olduğu konusunda büyük ölçüde görüş birliği olduğu söylenebilir. Bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda aşağıda araştırmacılara ve alan uzmanlarına yönelik bazı öneriler sunulmuştur:

- Araştırma kapsamında incelenen makalelerin tamamının var olan durumu veya ilişkileri ortaya koymayı amaçlayan çalışmalar olduğu görülmektedir. Aile istikrarsızlığı yaşayan bireylerin risk grubunda olduğu düşünüldüğünde, söz konusu süreçleri yaşayan bireylerin yaşadığı stresli durumlara uyumlarını desteklemek adına psikoeğitim programları geliştirmeye yönelik deneysel çalışmalara ihtiyaç olduğu ifade edilebilir.
- İncelenen çalışmaların daha çok çocuk ve ergenlerle yapıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaşanan istikrarsızlıklar ve geçişler çocuklar gibi ebeveynleri

de etkilemektedir. Bu sebeple ebeveynlere yönelik aile istikrarsızlığı çalışmalarına ihtiyaç olduğu söylenebilir.

- Boşanma ve tek ebeveynle yaşamının önemli bir orana sahip olduğu Türkiye’de, aile istikrarsızlığının yaygınlığı ve hangi boyutlarının (boşanma, ebeveyn kaybı, ebeveynin yeniden evlenmesi, iş/gelir kaybı, konut değişikliği) daha sık yaşandığı gibi konularda çalışmalar gerçekleştirilebilir.
- Türkiye’de aile istikrarsızlığına yönelik henüz bir ölçme aracı bulunmamaktadır. Bu sebeple söz konusu yapının ortaya koyulması için geliştirilen ölçme araçlarının kültüre uyarlanması veya Türk kültürüne ve ihtiyaçlarına özgü yeni ölçme araçları geliştirilmesi önerilebilir.

Bu çalışmanın sınırlılığı, aile istikrarsızlığı kavramına yönelik son altı yılda gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesidir. Gelecek çalışmalarda daha geniş zaman aralığındaki makaleler dâhil edilerek aile istikrarsızlığına yönelik geçmişten günümüze bir durum tablosu ortaya koyulabilir. Ek olarak bu çalışmada söz konusu kavrama yönelik gerçekleştirilen tez çalışmaları dâhil edilmemiştir. Gelecek çalışmalarda aile istikrarsızlığına yönelik makale ve tez çalışmaları birlikte incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Ackerman, B. P., Kogos, J., Youngstrom, E., Schoff, K., and Izard, C. (1999). Family instability and the problem behaviors of children from economically disadvantaged families. *Developmental psychology*, 35(1), 258–268. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.258>
- Adak, N. (2016). Evlilik veya evlilik dışı birlikte yaşama: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma. *Sosyoloji Dergisi*, 23–40.
- Aslantürk, H., ve Kaya Kılıç, A. (2020). Üvey aileye sahip gençlerde aile aidiyeti : Nitel Bir Analiz. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 1171–1189.
- ASPB. (2011). *Tek Ebeveynli Aileler. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/tek-ebeveynli-aileler.pdf> adresinden erişildi.
- ASPB. (2015). Türkiye’de evlilik tercihleri. *Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü*. <https://www.aile.gov.tr/uploads/athgm/uploads/pages/arastirmalar/turkiyede-evlilik-tercihleri-aras-tirnasi-2015.pdf> adresinde erişildi
- Bayrak, S. (2019). Türkiye’de işsizlik ve boşanma ilişkisi: 1980-2017 dönemi için nedensellik analizi. *Çalışma İlişkileri Dergisi*, 10(1), 39–54. www.calismailiskileri.org
- *Bloome, D., Fomby, P., and Zhang, Y. (2023). Childhood family instability and young-adult union experiences: Black–white differences in outcomes and effects. *Demography*, 60(2), 379–410. <https://doi.org/10.1215/00703370-10571816>
- *Bosick, S. J., and Fomby, P. (2018). Family instability in childhood and criminal offending during the transition into adulthood. *American Behavioral Scientist*, 62(11), 1483–1504. <https://doi.org/10.1177/0002764218787000>
- Brown, S. L., Stykes, J. B., and Manning, W. D. (2016). Trends in children’s family instability, 1995–2010. *Journal of Marriage and Family*, 78(5), 1173–1183. <https://doi.org/10.1111/jomf.12311>
- *Cavanagh, S. E., Stritzel, H., Smith, C., and Crosnoe, R. (2018). Family instability and exposure to violence in the early life course. *Journal of Research on Adolescence*, 28(2), 456–472. <https://doi.org/10.1111/jora.12347>
- *Cavanagh, S., and Fomby, P. (2019). Family instability in the lives of American children. *Annual Review of Sociology*, 45(1), 139–148. <https://doi.org/10.1146/annurev-soc-073018-022633>. Family
- Child Trends & Social Trends Institute. (2014). World Family Map: Mapping family change and child well-being outcomes. Bethesda, MD: Child Trends. New York, NY: Social Trends Institute.
- *Choi, K. H., and Goldberg, R. E. (2021). Multiracial children’s experiences of family instability. *Journal of Marriage and Family*, 83(3), 627–643. <https://doi.org/10.1111/jomf.12763>
- Çobanoğlu, A., ve Tek, S. (2021). Türkiye’de yeniden evlenme olgusu: cinsiyet ve psikososyal değişkenler bağlamında bir değerlendirme. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 18(44). <https://doi.org/10.26466/opus.935681>
- *Coe, J. L., Davies, P. T., Hentges, R. F., and Sturge-Apple, M. L. (2020). Understanding the nature of associations between family instability, unsupportive parenting, and children’s externalizing symptoms. *Development and Psychopathology*, 32(1), 257–269. <https://doi.org/10.1017/S0954579418001736>

- *Coe, J. L., Davies, P. T., and Sturge-Apple, M. L. (2017). The multivariate roles of family instability and interparental conflict in predicting children's representations of insecurity in the family system and early school adjustment problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *45*, 211–224. <https://doi.org/10.1007/s10802-016-0164-6>
- *Coe, J. L., Davies, P. T., and Sturge-Apple, M. L. (2018). Family instability and young children's school adjustment: Callousness and negative internal representations as mediators. *Child Development*, *89*(4), 1193–1208. <https://doi.org/10.1111/cdev.12793>
- *Evans, E. J., McCarthy, B., Benoit, C., and Jansson, M. (2018). Early trouble, long-term consequences: Does family instability keep people from doctors?. *Social Science Quarterly*, *99*(2), 599–615. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12448>
- Evans, G. W., Li, D., and Whipple, S. S. (2013). Cumulative risk and child development. *Psychological Bulletin*, *139*(6), 1342–1396. <https://doi.org/10.1037/a0031808>
- Fomby, P., and Cherlin, A. J. (2016). Family instability and child well-being. *American Sociological Review*, *72*(2), 181–204.
- *Fomby, P., and Osborne, C. (2017). Family instability, multipartner fertility, and behavior in middle childhood. *Journal of Marriage and Family*, *79*(1), 75–93. <https://doi.org/10.1111/jomf.12349>
- Forman, E. M., and Davies, P. T. (2003). Family instability and young adolescent maladjustment: The mediating effects of parenting quality and adolescent appraisals of family security. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *32*(1), 94–105. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3201_09
- *Gaydosh, L., ve Harris, K. M. (2018). Childhood family instability and young adult health. *Journal of Health and Social Behavior*, *59*(3), 139–148. <https://doi.org/10.1177/0022146518785174>.Childhood
- *Goldberg, R. E., Tienda, M., ve Adserà, A. (2017). Age at migration, family instability, and timing of sexual onset. *Social Science Research*, *63*, 292–307. <https://doi.org/10.1016/j.ssresearch.2016.09.021>
- *Hadfield, K., Amos, M., Ungar, M., Gosselin, J., ve Ganong, L. (2018). Do changes to family structure affect child and family outcomes? A systematic review of the instability hypothesis. *Journal of Family Theory and Review*, *10*(1), 87–110. <https://doi.org/10.1111/jftr.12243>
- *Hadfield, K., Ungar, M., ve Nixon, E. (2018). Rethinking discourses of family instability. *Journal of Family Social Work*, *21*(2), 172–187. <https://doi.org/10.1080/10522158.2017.1410268>
- Halisdemir, D., ve Nazlı, S. (2023). Boşanmaya uyum programının velayeti üstlenmiş anne ve çocuklarının boşanmaya uyum , psikolojik sağlamlık ve aile yaşam doyumlarına etkisi. *Aile Psikolojik Danışmanlığı Dergisi*, *6*(1), 1–36.
- *Halpern-Meehan, S., and Turney, K. (2022). Family instability and adolescent relationships: The role of parental relationship churning. *Youth & Society*, *54*(5), 730–765. <https://doi.org/10.1177/0044118X20985148>
- Karapınar Kocağ, E. (2023). An individual level investigation on the relationship between being a single parent and poverty. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, *7*(2), 450–460. <https://doi.org/10.47525/ulasbid.1272664>
- *Lessem, R., and Sanders, C. (2019). The effects of family instability on children's outcomes. *Society for Economic Dynamics*, 1–43.

- *Li, Z., Sturge-Apple, M. L., and Davies, P. T. (2022). Family instability, parenting, and child externalizing problems: Moderation by maternal sympathetic stress reactivity. *Development and Psychopathology*, 35(4), 1–13. <https://doi.org/10.1017/s095457942200058x>
- *Li, Z., Sturge-Apple, M. L., Martin, M. J., and Davies, P. T. (2019). Interactive effects of family instability and adolescent stress reactivity on socioemotional functioning. *Developmental Psychology*, 176(1), 139–148. <https://doi.org/10.1037/dev0000784>. Interactive
- *Lu, Y., Zhang, R., and Du, H. (2021). Family structure, family instability, and child psychological well-being in the context of migration: evidence from sequence analysis in China. *Child Development*, 92(4), e416–e438. <https://doi.org/10.1111/cdev.13496>
- *Mallette, J. K., Futris, T. G., and Schramm, D. G. (2018). Fostering a culture of family-centred care: Child welfare professionals' beliefs about fathers, family instability, and the value of relationship education. *Child & Family Social Work*, 23(3), 354–363. <https://doi.org/10.1111/cfs.12422>
- Minner, D. D., Levy, A. J., and Century, J. (2010). Inquiry-based science instruction-what is it and does it matter? Results from a research synthesis years 1984 to 2002. *Journal of Research in Science Teaching*, 47(4), 474–496. <https://doi.org/10.1002/tea.20347>
- Öksüzler Cabılar, B. ve Yılmaz, A. E. (2022). Boşanma ve boşanma sonrası uyum: tanımlar, modeller ve uyumun değerlendirilmesi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 14(1), 1–11. <https://doi.org/10.18863/pgy.910766>
- Osborne, C., Berger, L. M., and Magnuson, K. (2012). Family structure transitions and changes in maternal resources and well-being. *Demography*, 49(1), 23–47. <https://doi.org/10.1007/s13524-011-0080-x>
- *Robinson, B. A. (2018). Conditional families and lesbian, gay, bisexual, transgender, and queer youth homelessness: Gender, sexuality, family instability, and rejection. *Journal of Marriage and Family*, 80(2), 383–396. <https://doi.org/10.1111/jomf.12466>
- *Sánchez, A. R. (2023). The complex effects of family instability on adolescent problem behavior in a U . S . birth cohort. 1–32. <https://doi.org/https://doi.org/10.31235/osf.io/xuvn6>
- *Schmeer, K. K., Ford, J. L., and Browning, C. R. (2019). Early childhood family instability and immune system dysregulation in adolescence. *Psychoneuroendocrinology*, 102, 189–195. <https://doi.org/10.1016/j.psyneuen.2018.12.014>
- *Schoon, I. (2019). The well-being of children in the face of socio-economic deprivation and family instability. *Revue des politiques sociales et familiales*, 189–202. <https://doi.org/10.3406/caf.2019.3359>
- *Smith, C., Crosnoe, R., and Cavanagh, S. E. (2017a). Family instability and children's health. *Family Relations*, 66(4), 601–613. <https://doi.org/10.1111/fare.12272>
- *Smith, C., Crosnoe, R., and Cavanagh, S. E. (2017b). Family instability and children's health. *Family Relations*, 66(4), 601–613. <https://doi.org/10.1111/fare.12272>
- Sroufe, L. A. (1997). Psychopathology as an outcome of development. *Development and Psychopathology*, 9(2), 251–268. <https://doi.org/10.1017/s0954579497002046>
- *Sturge-Apple, M. L., Davies, P. T., Cicchetti, D., Hentges, R. F., ve Coe, J. L. (2017). Family instability and children's effortful control in the context of poverty: Sometimes a bird in the hand is worth two in the bush. *Development and Psychopathology*, 29(3), 685–696. <https://doi.org/10.1017/S0954579416000407>
- *Thomson, E., Winkler-Dworak, M., and Beaujouan, É. (2019). Contribution of the rise in

cohabiting parenthood to family instability: Cohort change in Italy, Great Britain, and Scandinavia. *Demography*, 56(6), 2063–2082. <https://doi.org/10.1007/s13524-019-00823-0>

*Turney, K., ve Halpern-Meekin, S. (2021). Incarceration and family instability: Considering relationship churning. *Journal of Marriage and Family*, 83(5), 1287–1309. <https://doi.org/10.1111/jomf.12794>

TÜİK, (2021). İstatistiklerle aile. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2021-45632> adresinden erişildi.

TÜİK, (2022). İstatistiklerle aile. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Aile-2022-49683> adresinden erişildi.

TÜİK, (2021). İstatistiklerle Çocuk. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Istatistiklerle-Cocuk202145633#:~:text=T%C3%9C%C4%B0K%20Kurumsal&text=Adrese%20Dayal%C4%B1%20N%C3%BCfus%20Kay%C4%B1t%20Sistemi,7'sini%20k%C4%B1z%20%C3%A7ocuklar%20olu%C5%9Fturdu> adresinden erişildi.

Varol, A., Albayrak-Kaymak, D., Akmehmet-Şekerler, S., ve Markell, M. A. (2021). Attachment patterns, mourning reactions, and dysfunctional romantic relationship beliefs among young adults with and without early parental loss. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 38(1), 43–69. <https://doi.org/10.52597/buje.994857>

Uman, L.S.(2011). Systematic reviews and meta-analyses. *Journal of the Canadian Academy of Child and Adolescent*, 20(1), 57-59.

*Womack, S. R., Clifford, S., Wilson, M. N., Shaw, D. S., ve Lemery-Chalfant, K. (2021). Genetic moderation of the association between early family instability and trajectories of aggressive behaviors from middle childhood to adolescence. *Behavior Genetics*, 51, 476–491. <https://doi.org/10.1007/s10519-021-10069-5>

*Womack, S. R., Wilson, M. N., Tong, X., Lemery-Chalfant, K., ve Shaw, D. S. (2022). Trajectories of early childhood family instability and the development of externalizing behaviors from middle childhood to adolescence: A prospective study of at-risk families. *Child Development*, 93(3), 266–281. <https://doi.org/10.1111/cdev.13726>

Yıldırım, O. (2021). Divorce, loss and grief: An overview of their effect on children and adolescents and theoretical framework. *Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi*, 4(2), 297–308. <https://doi.org/10.53047/josse.945281>

Not: Çalışma kapsamında sistematik analize dâhil edilen makalelerin başına "*" işareti koyularak belirtilmiştir.

Extended Abstract

Introduction: In recent years, academics from various disciplines working on the concept of family have realized that it is not enough to focus intensively on other elements of the family structure, such as parental divorce and single parenthood, which are thought to negatively affect children's development (Cavanagh et al., 2018). Researchers have focused on the number and cumulative effect of the events that occurred rather than considering the situations happened in child's life as a cross-section such as divorce, death, parental remarriage. In other words, researchers have focused on family instability rather than family structure (Cavanagh et al., 2018; Gaydoshe Harris, 2018). In this context, the concept of family instability was introduced in order to functionally define and measure the situation in question. Family instability is defined as the changes in family structure such as divorce, loss of parents, addition of a new parental figure, change of residence, loss of job/income, and changes in the romantic relationship of the child's primary caregiver (Ackerman et al., 1999; Forman and Davies, 2003).

Each transition in family relationships creates different stressors in the lives of children and their parents (Hadfield et al., 2018). Many studies have been conducted abroad on how family instability affects children and parents (Ackerman et al.; Brown et al., 2016; Forman and Davies, 2003). However, no direct research on family instability has been found in Turkey. For this reason, it is aimed to systematically review the studies on family instability in the international literature over the past six years and to provide a comprehensive overview of the research conducted. In line with this general purpose, the research sought answers to the following questions:

1. What is the distribution of the studies by years?
2. What is the distribution of studies according to participant groups?
3. What is the distribution of studies according to the number of participants?
4. What is the distribution of the studies according to the written language?
5. What is the distribution of the studies according to the academic journals in which they were published?
6. What is the distribution of studies according to research methods?
7. What is the distribution of studies according to keywords?

Method: In this study, descriptive survey model was used to reveal the existing situation. For this purpose, systematic review design one of the qualitative research methods, was used. For the research, firstly, the keywords to be used for literature review, the indexes to be searched and the years of studies to be included were determined. In this

framework; "family instability" and "aile istikrarsızlığı" were identified as keywords. The studies encountered in the research as inclusion criteria for the study:

- The study must have been published in a peer-reviewed scientific journal.
- The study must have been published between 2017 and 2023
- The language of the published study is determined as Turkish or English.

Results: When the 31 studies included in the study were analyzed, the following findings were obtained. A significant part of the studies on family instability conducted in the last six years (n=10) were published in 2018. The studies are mostly conducted on child and adolescent samples. In the studies carried out, it is seen that the maximum number of samples (n = 7) is in groups of 0-500 people. No studies were found in Turkey in the literature searches conducted both in the last six years and in all time periods. It has been observed that publications on family instability have been published in many different disciplines. It is noteworthy that the journals in which the studies are published are mostly academic journals that publish on child and adolescent development. It is observed that more than half of the studies examined are research articles (n = 17).

Conclusion & Recommendations: Occurring in children's family processes; it is known that each event such as divorce, loss of a parent, change of residence, new romantic relationships of the primary caregiver is a source of stress for the child. However, as these events occur again and again, new stresses have a cumulative effect on the child over time. This situation, which is expressed as family instability, can negatively affect the child's development process. Children experiencing family instability are negatively affected in many aspects such as school adaptation (Coe et al., 2018), well-being (Fomby and Cherlin, 2015; Lu et al., 2021; Schoon, 2019), social and cognitive competencies (Schoon, 2019). Similarly, parents also spend their economic and psychological resources trying to cope with family instability and their physical and/or emotional well-being is negatively affected (Li et al., 2022). For this reason, it is considered important to conduct research on the concept of family instability. In line with the results of this research, some suggestions for researchers are presented.

- It can be seen that all of the articles examined within the scope of the research are studies aiming to reveal the existing situation or relationships. Considering that individuals experiencing family instability are in the risk group, it is thought that there is a need for experimental studies to develop psychoeducational programs that will support the adaptation of individuals experiencing these processes to stressful situations.
- It was concluded that the studies were mostly conducted with children and adolescents. Instabilities and transitions affect parents as well as children. For this reason, it can be

said that there is a need for studies to be conducted with parents on the concept of family instability.

- There is currently no measurement tool to determine family instability in Turkey. For this reason, the measurement tools developed to reveal the structure in question can be culturally adapted. Or, new measurement tools specific to Turkish culture and needs can be developed by adhering to the theoretical framework of the concept of family instability.
- In Turkey, where divorce and single parent living rates are significant, studies can be conducted to determine the prevalence of family instability and which dimensions (divorce, loss of a parent, remarriage of a parent, job loss, change of residence) are experienced more frequently.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Esat ÖZGÖRENEK. Doktora Öğrencisi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma A.B.D., Konya, Türkiye. e-mail: esatozgorenek@outlook.com

PhD Student, Necmettin Erbakan University, Department of Guidance and Psychological Counseling, Konya, Turkey. e-mail:esatozgorenek@outlook.com

Hasan YILMAZ. Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışma A.B.D., Konya, Türkiye. e-mail: hasanyilmaz@erbakan.edu.tr

Prof. Dr., Necmettin Erbakan University, Department of Guidance and Psychological Counseling, Konya, Turkey. e-mail: hasanyilmaz@erbakan.edu.tr

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.

No conflict of interest has been declared by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.

No funding support was received.

ORCID

Esat Özgörenek <https://orcid.org/0000-0002-7104-5439>

Hasan Yılmaz <https://orcid.org/0000-0002-9069-1524>

Türkiye’de Yapılmış Çalışmalar Bağlamında Eş Seçiminde Etkili Faktörler (2013-2023): Sistemik Derleme

Factors Affecting Mate Selection in the Context of Studies Conducted in Turkey (2013-2023): Systematic Review

Öznur Başıyıt , Hanife Ülgen

Öz. Bu çalışmanın amacı, eş seçimini etkileyen faktörlere ilişkin 2013-2023 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan araştırmaları sistematik olarak incelemektir. Çalışmalar “Google Akademik” ve “yok.gov.tr” veri tabanlarında “Eş Seçimi” ve “Türkiye”; “Google Scholar”, “Pubmed”, “Academia.edu” veri tabanlarında ise “mate selection” ve “Turkey” anahtar kelimeleri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Arama sonuçları “İngilizce sayfalarda ara” veya “Türkçe sayfalarda ara”, “2013-2023 yılları”, “Tam metin erişimi olanlar”, “Türkiye’de yapılanlar”, “Nitel ve nicel çalışmalar”, “Eş seçimi tercihlerine dair bulguları olanlar”, “Benzer çalışmaların çıkarılması” kriterlerinin kullanılmasıyla sınırlandırılmıştır. Dışlama kriterlerine göre Google Scholar’da ve Pubmed’te uygun bir çalışma bulunamamıştır. Google Akademik’te yapılan aramada 15 makale, Academia.edu veritabanında yapılan aramada 6 makale, yok.gov.tr veritabanındaki aramada ise 9 çalışma bulunmuştur. Çalışma hariç tutma kriterlerine göre sınırlandırıldığında çalışma evrenini toplam 10 araştırma oluşturmuştur. Yapılan araştırmalarda eş seçerken tercih edilen faktörlerin genellikle fiziksel çekicilik, dini ve siyasi görüşlerin uyumu, yaş uyumu, eğitim durumunun uyumu, meslek sahibi olma durumu, iyi bir maddi gelire sahip olma, kişinin sadık ve güvenilir olması gibi durumların varlığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler. Evlilik, Eş Seçimi, Türkiye, Sistemik Derleme

Abstract. The aim of this study is to systematically examine research published in Turkey between 2013 and 2023 on the factors affecting mate choice. The studies were conducted using the keywords "Eş Seçimi" and "Türkiye" in the "Google Akademik" and "yok.gov.tr" databases, and "mate selection" and "Turkey" in the "Google Scholar", "Pubmed", and "Academia.edu" databases. Search results were limited using the criteria "Search English pages" or "Search Turkish pages," "between 2013 and 2023," "Full-text access," "Conducted in Turkey," "Qualitative and quantitative studies," "Findings on mate selection preferences," and "Exclusion of similar studies. According to the exclusion criteria, no suitable study was found in Google Scholar and Pubmed. 15 articles were found in the search made in Google Scholar, 6 articles were found in the search in the Academia.edu database, and 9 studies were found in the search in the yok.gov.tr database. When the study was limited according to the exclusion criteria, a total of 10 studies constituted the study population. Research revealed that the preferred factors when choosing a spouse are generally physical attractiveness, compatibility of religious and political views, age compatibility, education level compatibility, professional status, having a good financial income, and the person being loyal and reliable.

Keywords. Marriage, Mate Selections, Turkey, Systematic Review.

Öznur Başıyıt

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
e-mail: oznur.gokce947@gmail.com

Hanife Ülgen

Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
e-mail: hulgen@mehmetakif.edu.tr

Geliş/Received: 06.03.2024

Kabul/Accepted: 27.06.2024

<https://doi.org/10.58434/apdad.1438684>

Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği
Turkish Psychological Counseling and Guidance Association

GİRİŞ

Eş seçimi, kişinin toplumdaki konumunu etkileyen bir karar verme aşamasıdır ve aile kurma sürecinin temel başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Bu anlamda kişinin kiminle, nasıl bir hayat yaşamak istediğine dair verilecek karar, eş seçimi tercihi ile ilişkilidir (Yıldırım, 2007). Kadının ve erkeğin evlilik temelli kuracakları yuva ile gelecekleri için diledikleri yaşam standartlarının nasıl yön bulacağı bu kararlarla bağlantılı olabilmektedir. Kişinin yaşadığı toplumu, yaşamını ve geleceğini etkileyen eş seçimi (Özteke, 2015), insanlar tarafından önemli ve karmaşık bir süreç olarak görülmektedir (Yıldırım, 2007). Özgüven'e göre (1997) eş seçimi süreci; iki cinsiyetin birbirini görmesi, tanışması ve tanınması ile başlayan flört, söz kesme, nişan, nikâh, düğün gibi aşamaları da içeren sosyal bir süreci kapsamaktadır. Bu süreç eşlerin evlenmeden önce birbirlerini daha iyi tanımalarını sağlayan ve evlilik kararlarının doğru olup olmadığı konusunda yol gösterici olan bir anlaşmadır (Efe, 2013). Dolayısıyla kişilerin tüm bu aşamaları sağlıklı bir ilişki içerisinde sürdürmesinin doğru eş seçimine bağlı olduğu söylenebilir.

Aile veya evlilik birliği, iki kişinin rızasıyla gerçekleşen ve resmi sözleşmeye dayanan bir süreçten oluşmaktadır (Güllü, 2018). Süreç içerisinde bireyler; toplumsal değer ve normları, örf, adet, gelenek ve görenekleri, kültürü, günlük yaşam rutinlerini birincil ilişkiler yoluyla önce aileden öğrenmektedir. Öğrenilip içselleştirilen bu durumları kişiler zamanla kendi yaşamında uygulamaya başlamaktadır (Uludağ, 2022). Bu durum, evlilikle birlikte oluşturulan aile kurumunun, üyelerine toplumsal rol ve sorumluluklar yüklediği anlamında da düşünülebilir.

Toplumumuzda evlilik kurumunun algılanması ve uygulanmasındaki gelenekler halen önemini korusa da bu konuya ilişkin algı ve uygulamalar çeşitlenmekte ve bireysel tercih belirlemelerinin arttığı bir değişim gözlenebilmektedir (Beşpınar, 2017). Uyumlu ve tatmin edici bir evlilik ilişkisi, büyük ölçüde doğru partnerin seçilmesine bağlıdır. Sosyal, duygusal, fiziksel ve ruhsal ilişkileri kapsayan evlilik uyumunun sürdürülmesi, eşlerin ve diğer aile üyelerinin fiziksel ve ruhsal sağlığını etkilemektedir (Kalkan, 2012). Sağlıklı bir evliliğin yolunun bilinçli ve amaçlı eş seçimine bağlı olduğu söylenebilir. Kaliteli bir aile yaşamı için evlilik öncesi faktörler bu anlamda önemlidir (Özteke, 2015).

Bu çalışma, toplumumuzda yaşayan kişilerin eş seçimi kararlarını etkileyeceğini düşündükleri faktörlerin tespit edilmesi ve eş seçiminde öncelikli beklentilerin anlaşılması açısından aile olma sürecine ilişkin önem taşımaktadır. Ayrıca bu derlemede incelenen faktörlerin toplumsal anlaşılabilirlik adına eş seçiminde insanlara fikir sağlayabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmanın benzer çalışmalara kaynaklık edebileceği gibi kişilerin eş seçimi kararlarında onlara yardımcı olabileceğine yönelik değer taşıdığı düşünülmektedir.

EŞ SEÇİMİ VE EVLİLİK

İnsanlar daha anlamlı bir hayat yaşamak için başkalarıyla ilişkiler kurmanın ve bu ilişkileri geliştirmenin önemli olduğuna inanmaktadır. Bu ilişkiler arasında evlilik, taşıdığı farklı sorumluluklar nedeniyle diğer ilişkilerden daha özel bir konumda yer almaktadır. Neslin devamını sağlamak, çocuk sahibi olmak, cinsel ihtiyaçları toplum nezdinde geçerli kılmak, kendini güvende hissetmek, ait olmak, sevmek ve sevilmek gibi nedenlerle insanlar evlenmeyi seçmektedir (Efe, 2013).

Evlenmek ve eş seçmek insanın hayatında aldığı önemli kararlardan biridir. Eş seçimi, rastgele bir süreç değildir. Evlenme kararı; kişinin bundan sonraki yaşamını kiminle ve nasıl geçireceğini, sahip olacağı yeni sorumlulukları, çocukların ebeveyninin kim olacağını, kurulacak olan aile sisteminin ne yönde ilerleyeceğini belirlemektedir (Canel, 2013).

Eş seçerken bilinmesi gereken önemli faktörlerden biri kişiliktir. Bireyin kendi kişiliğini ve eş olarak seçeceği bireyin kişiliğini tanıması gerekmektedir. Evlenmeye karar vermeden önce eş adaylarının birbirini tanımaları karşılıklı uyumlu ve uyumsuz noktaları görebilmeleri için önem taşımaktadır. Toplumsal bakış açısı, gelenekler, değerler, hayat görüşleri, siyasi görüşler, kültürel benzerlikler ve farklılıklar gibi faktörler çiftlerin evlenmeden önce tartışması ve farkında olmaları gereken durumlar arasındadır (Canel, 2013).

YÖNTEM

Araştırma Seçim Kriterleri

Bu çalışma, insanların eş seçimini etkileyen faktörleri araştırmak amacıyla 2013-2023 yılları arasında Türkiye’de yayınlanan çalışmaların sistematik incelemesini içermektedir. Konu ile ilgili araştırmalar geriye dönük taranarak çalışmanın sistematik derlemesi gerçekleştirilmiştir. “Google Akademik” veri tabanında “eş seçimi kriterleri” ve “Türkiye” kelimeleri kullanılarak “Google Scholar”,

“Pubmed”, “Academia.edu” veri tabanlarında ise “mate selection” ve “Turkey” anahtar kelimeleri kullanılarak alanyazın taraması yapılmıştır.

Hariç Tutma Kriterleri

Bu çalışmada Google Akademik veri tabanında “2013-2023 yılları”, “Türkçe sayfalarda ara”, “Eş seçimi tercihlerine yönelik bulgusu olanlar”, “Benzer çalışmaların çıkarılması” şeklinde hariç tutma kriterleri kullanılarak sınırlandırma yapılmıştır. Academia.edu veri tabanında “Turkey” ve “2013-2023 yılları” şeklinde dışlama kriterleri kullanılmıştır. yok.gov.tr veri tabanında “2013-2023 yılları”, “Benzer çalışmaların çıkarılması” şeklinde hariç tutma kriterleri kullanılmıştır. Google Scholar veri tabanında “İngilizce sayfalarda ara”, “2013-2023 yılları”, “Tam metin erişilebilenler”, “Nitel ve nicel araştırmalar”, “Türkiye’de yapılanlar” şeklinde hariç tutma kriterleri kullanılmıştır. Pubmed veri tabanında ise “Mate selection” ve “Turkey” kelimeleri ile tarama yapılmış olup konu ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Ulaşılabilen Araştırmalar

Çalışma kapsamında yapılan Google Scholar aramasında “mate selection” ve “Turkey” anahtar kelimelerini içeren 10 makaleye ulaşılmıştır. İngilizce sayfalarda ve 2013-2023 yılları ile sınırlandırılan taramada 8 makaleye erişilmiştir. Tam metni mevcut olan makaleler (n=6), nicel ve nitel araştırma kriterleriyle sınırlandırılmış olup (n=4) bu makaleler daha detaylı incelendiğinde Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmalar kapsamında herhangi bir sonuç içermediği belirlenmiştir (n=0). Pubmed’te “Turkey” ve “mate selection” anahtar kelimeleri ile yapılan aramada herhangi bir makaleye ulaşılamamıştır. Academia.edu veri tabanında “mate selection” anahtar kelimesi ile yapılan taramada 15 makaleye ulaşılmış, tarama “Turkey” anahtar kelimesi ile sınırlandırıldığında 6 makaleye erişim sağlanmış, 2013-2023 yılları ile sınırlandırıldığında ise 2 makale çalışmaya dahil edilmiştir (n=2). Google Akademik veri tabanında “eş seçimi” ve “Turkey” anahtar kelimeleri ile yapılan aramada 30 makale bulunmuştur. Tarama, 2013-2023 yılları ile sınırlandırıldığında 22 makale bulunmuş, “Türkçe sayfalarda ara” (n=10), “Eş seçiminde etkili faktörlere yönelik bulgular” (n=6), “Benzer çalışmaların çıkarılması” (n=3) olarak belirlenmiş olup 3 araştırma bu çalışmaya dahil edilmiştir. yok.gov.tr veri tabanında “eş seçimi” anahtar kelimesi ile yapılan taramada 35 çalışmaya ulaşılmış, 2013-2023 yılları (n=15), “Türkiye’de gerçekleştirilenler” (n=9), “Benzer çalışmaların çıkarılması” (n=5) şeklinde sınırlandırma yapılmıştır. “Academia.edu”, “yok.gov.tr” ve “Google akademik”

veri tabanlarından elde edilen çalışmalar neticesinde ulaşılabilen 10 araştırma, bu çalışmanın evrenini oluşturmuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın veri tarama akış şeması

Google Akademik	Academia.edu	yok.gov.tr	Google Scholar	PubMed
↓	↓	↓	↓	↓
"Eş Seçimi" "Turkey"	"Mate Selection"	"Eş Seçimi"	"Mate Selection" "Turkey"	"Mate Selection" "Turkey"
30	15	35	10	0
↓	↓	↓	↓	
2013-2023 yılları	"Turkey"	2013-2023 yılları	İngilizce sayfalarda ara	
22	6	15	10	
↓	↓	↓	↓	
Türkçe sayfalarda ara	2013-2023 yılları	"Türkiye"	2013-2023 yılları	
10	2	9	8	
↓		↓	↓	
"Eş seçimi tercihlerine dair bulgusu olanlar"		Benzer çalışmaların çıkarılması	Tam metin erişilebilenler	
6			6	
↓		5	↓	
Benzer çalışmaların çıkarılması			Nitel ve Nicel araştırmalar	
3			4	
			↓	
			Türkiye’de yapılanlar	
			0	
Çalışmaya Dahil Edilen Toplam Araştırma Sayısı:		10		

BULGULAR

Alanyazın taraması sonucu elde edilen 10 araştırma bu çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırmaların sonuçlarına göre Türkiye’de eş seçimini etkileyen faktörler Tablo 1. de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma sonuçlarına göre Türkiye’de eş seçiminde etkili faktörler

YAZARLAR/YIL	ÇALIŞMANIN BAŞLIĞI	ÇALIŞMANIN TİPİ, ÖRNEKLEMİ, VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ	EŞ SEÇİMİNDE ETKİSİ OLDUĞU DÜŞÜNÜLEN FAKTÖRLER
Bozgeyikli Hasan ve arkadaşları (2013)	Üniversiteli Gençlerin Eş Seçim Kriterlerinin Sıralama Yargılarıyla Ölçeklenmesi	Üniversite Öğrencileri, 556 Katılımcı, Sıralama Yargılarıyla Ölçekleme Yöntemi	Kişilik, Sevgi/Aşk, Dini İnanç, Fiziksel Çekicilik, Maddi Gelir, Aynı Irk, Aile Uyumu, Eğitim Düzeyi, Siyasi Görüş
Düşünmez Özüdoğru Reyhan (2016)	Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimine Yönelik Görüş ve Düşüncelerinin İncelenmesi	Üniversite Öğrencileri, 228 Katılımcı, Nicel Araştırma, İlişkisel Tarama Modeli	Fiziksel Çekicilik, Aşk, Mantık, Eğitim Düzeyi, Dini İnanç, Kültür
Özteke Kozan Hatice İrem ve diğerleri (2019)	Genç Kızların Evliliğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Neden Evlenirim? Neden Evlenmem?	18-28 Yaş Arası Üniversite Öğrencileri, 130 Katılımcı, Nitel Araştırma, Olgu Bilim Deseni	İnanç, Güven, Saygı, Anlayış, Sadakât, Kariyer, Fiziksel Görünüm,
Akbaş Meltem ve arkadaşları (2019)	Üniversite Öğrencilerinin Evlilik Tutumlarını Etkileyen Faktörler	Üniversite Öğrencileri, 791 Katılımcı, Tanımlayıcı Araştırma	Ekonomik Özgürlük, Otorite Dağılımı
Bağ Hamza (2019)	Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Eş Seçimi ve Evliliğe İlişkin Tercihleri	Üniversite Öğrencileri, 40 Katılımcı, Genel Tarama Modeli, Anket Uygulaması	Yaş, Siyasi Görüş, Meslek, Ekonomik Durum, Dini Görüş

Tablo 1 (devam)

Babahanoğlu Rasim (2020)	Eş Seçiminde Öncelikler: Bilimsel Bir Araştırma	18-30 Yaş Arası Bireyler, Nicel Araştırma, İlişkisel Tarama Yöntemi	Alkol, Sigara, Madde Kullanımı, Yaş ve Cinsiyet Değişkeni
Keldal Gökay (2021)	Evliliğe Bakış Açısı ve Evlilikten Beklentiler	18-25 Yaş Arası Üniversite Öğrencileri, 8 Katılımcı, Nitel Araştırma	Kök Aile, Toplum, Din Faktörü
Solmaz Nilay (2020)	Evlü Çiftlerin Kişilik İnançlarına Göre Eş Seçimi, Evlilik Uyumu ve Psikopatolojileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi	İstanbul’da Yaşayan 100 Evli Çift, İlişkisel Tarama Modeli, Online-Elden Anket	Fiziksel Çekicilik, Eğitim, Yaş, Kültür, Meslek, Dini İnanç, Siyasi Görüş Uyumu, İyi Bir Maddi Gelire Sahip Olma
Saraç Ahmet (2020)	Hiç Evlenmemiş Gençlerin Benlik Modelleri İle Eş Seçimini Sınıflandırıcı İnançları Arasındaki İlişki: Ankara, İstanbul, Şanlıurfa ve Mardin Örnekleri	Şanlıurfa-Mardin:18-27 Yaş Arası Bireyler (226), İstanbul-Ankara:18-27 Yaş Arası Bireyler (305), Tarama Modeli, Tesadüfi Örneklem Metodu	Kültürel Yapı, Sınırlandırıcı İnançlar, Benlik Modeli, Demografik Değişkenler

Çalışmalar incelendiğinde; Bağ’ın (2019) araştırmasında erkek ve kız öğrencilerin çoğunluğunun eşlerinin dini inanç ve siyasi görüş açısından uyumlu olmasını istedikleri bulunmuştur. Katılımcıların tamamına yakını, eşinin kariyer sahibi olmasını istemiş ve iş hayatına aktif katılım konusunda olumlu görüş belirtmiştir. Katılımcı erkeklerin, eşlerinin mesleki ve ekonomik durumu konusunda kadınlara göre daha az kaygılandığı; kadınların ise tamamına yakınının bu kaygıyı taşıdığı, erkeğin mesleki ve ekonomik durumunun kadından daha iyi seviyede olmasını istedikleri bulunmuştur. Yapılmış olan bu çalışmada katılımcıların yaş ortalaması 21,81 olarak belirtilmiştir. Çalışmada katılımcıların ideal evlenme yaşını erkekler için 27,07 olarak kadınlar için 24,59 olarak uygun gördükleri bulunmuştur. Kadın katılımcıların 1/3 ünün evlenecekleri erkek ile arasındaki yaş farkını önemsemedikleri, diğer 1/3 ünün ise evleneceği erkek ile aynı yaşta ya da erkeğin kadından büyük olmasını istedikleri bulunmuştur. Erkek katılımcıların çoğu evlenecekleri kadının yaşının kendilerinden küçük veya kendileriyle aynı

yaşta olmasını istedikleri bulunmuştur. Ayrıca erkek ve kadın katılımcıların çoğu eş seçimine önce kendileri karar vermeyi daha sonra ailelerin onayını almak istediklerini; ailelerinin onaylamadığı biri ile evlenmek istemediklerini belirtmişlerdir (Bağ, 2019).

Bozgeyikli ve arkadaşlarının (2013) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada, özellikle kadın katılımcıların eş seçimini belirleyen faktörlerde toplumun önemli bir rol oynadığı belirtilmiştir. Üniversite öğrencilerinin eş seçimine yönelik yapılmış olan çalışmada elde edilen bulgulara göre tüm katılımcıların en önemli kriter olarak kişiliği gördüğü bulunmuştur. Kadın katılımcılarda bu sıralama; kişilik, dini inanç, sevgi/aşk, eğitim düzeyi, aile uyumu, fiziksel çekicilik, bekâret, maddi gelir, aynı ırk ve siyasi görüş şeklinde olup; erkek katılımcılarda bu sıralama kişilik, dini inanç, bekâret, fiziksel çekicilik, aile uyumu, sevgi/aşk, maddi gelir, aynı ırk, eğitim düzeyi, siyasi görüş şeklinde bulunmuştur. Dolayısıyla bu çalışmanın sonuçlarına göre kadın ve erkek üniversiteli gençlerin eş seçiminde en az önemsedikleri faktörün “siyasi görüş” olduğu söylenebilir. Ayrıca kadın katılımcıların kişilik ve dini inanç sıralamasından sonra sevgi/aşk faktörünü üçüncü sıraya aldıkları, erkek katılımcılarda ise bu sırada bekâret faktörünün yer aldığı görülmektedir. Kadın katılımcılar sevgi/aşk faktöründen sonra eğitim düzeyini önemsediklerini belirtirken erkek katılımcılar bekâret faktöründen sonra fiziksel çekicilik faktörünü önemsediklerini belirtmiştir. Çalışmada tüm katılımcıların aile uyumu faktörüne beşinci sırada yer verdikleri görülmekte olup aile uyumundan önce ve sonra ele alınan faktörlerin değiştiği göze çarpmaktadır. Kadın katılımcılarda eş seçimi faktörleri bağlamında aile uyumundan evvel eğitim düzeyi yer alırken, aile uyumundan sonra fiziksel çekicilik faktörünün önemsendiği görülmektedir. Erkek katılımcılarda ise bu durumun aile uyumundan önce fiziksel çekicilik, aile uyumundan sonra sevgi/aşk faktörü yönünde bulunduğu belirtilmiştir.

Solmaz'ın (2020) 200 kişi ile yaptığı çalışmanın %50'si erkek %50'si kadın katılımcıları oluşturmaktadır. Gelir durumunu genellikle orta düzey olarak belirten katılımcıların %71.5'i çalıştığını belirtmiştir. Yaptığı çalışmada eş seçiminde güzellik veya yakışıklılığı kriter olarak kullananların oranı %57, eğitim düzeyini kriter olarak kullananların oranı %55.5 olarak belirlenmiştir. Yaş kriterine dikkat çekenlerin oranı %55.5, eş seçimine kendisinin karar vermesi gerektiğini belirtenlerin oranı %82 olarak belirtilmiştir. Diğer kriterlere bakılacak olduğunda; dini inanç uyumunu isteyenlerin oranı %52.5, saygın bir meslek isteyenlerin oranı %41, bekâret faktörünü önemseyenlerin oranı %38, benzer

kültüre sahip olmayı belirtenlerin oranı %73, maddi durumun iyi olması gerektiğini düşünenlerin oranı %20, aynı siyasi görüşü isteyenlerin oranı %45, eş seçiminde cinsel çekiciliği önemseyenlerin oranı ise %47.5 olarak bulunmuştur. Eş seçimini etkileyen faktörlerin cinsiyete göre dağılımı incelenecek olursa; erkek katılımcıların kadın katılımcılara oranla güzelliği daha fazla önemsedikleri, kadın katılımcıların erkek katılımcılara oranla eğitim düzeyine daha çok önem verdikleri, kadın katılımcıların eşlerinin saygın bir meslek sahibi olması faktörüne yönelik görüşlerinin erkek katılımcıların görüşlerine oranının daha yüksek olduğu, eş tercihinde yaş ölçütünün kadın katılımcılar için erkek katılımcıların görüşlerine kıyasla daha önemli görüldüğü bulunmuştur. Ayrıca eş seçiminde aynı kültürel yapı ölçütüne önem veren tüm katılımcıların oranının önem vermeyen tüm katılımcılara kıyasla daha fazla olduğu görülmekte olup her iki durum için de (evet veya hayır cevabını veren) kadın ve erkek katılımcı oranlarının eşit olduğu bulunmuştur. Eş seçiminde eşini kendisi seçmesi ölçütüne bakılacak olduğunda ise; kadın ve erkek katılımcıların bu konuda hemfikir olduğu görülmekte olup katılımcıların çoğu eş seçimine kendileri karar vermek istediklerini, bunun önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Saraç (2020), yaptığı çalışmada hiç evlenmemiş 18-27 yaş arası gençlerin benlik modelleri ile eş seçimini sınırlandırıcı inançları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmasının örneklemini Şanlıurfa, Mardin, İstanbul ve Ankara illerinde yaşayan 531 kişi oluşturmuştur. Bu çalışmada eş seçimi sürecinde kültürel ve sosyal yapının eş seçiminde etkili olduğuna ulaşılmıştır. Ayrıca artan eğitim seviyelerinin benlik yapısını desteklediği, eş seçimi sınırlandırıcı inanç düzeyini ise azalttığı bulunmuştur.

Düşünmez Özüdoğru’nun (2016) yaptığı araştırmada; katılımcıların %59.6’sı eş seçiminde fiziksel çekiciliğin önemli olduğunu belirtmiş, %75’i eşin yalnız akılla seçilebileceğini, %72.4’ü eşin yalnızca duygularla seçilebileceği düşüncesini reddetmiştir. Dolayısıyla katılımcıların eş seçiminde “mantıklı duygusal” bir karar verilmesi gerektiğini tercih ettikleri söylenebilir. Ayrıca çalışmaya katılan bekâr öğrencilerin %57.5’i eş tercihinde eğitim düzeylerinin, %80.7’si dini inançlarının aynı, %75.4’ü kültürel özelliklerinin benzer olması gerektiği yönünde görüş bildirmiştir.

Çömlekçiler’in (2019) yaptığı araştırma kapsamında; üniversite öğrencilerinde benlik farklılaşmasının alt boyutları olan “Duygusal Tepkisellik” ve “Başkalarına Bağımlılık” düzeylerinin arttığı, romantizm ve eş seçiminin “Aşk Yeterli” alt

boyutunun ise azaldığı görülmüştür. Dolayısıyla aşk yeterli inancına sahip kişilerin evlilikte eş seçimi için sevginin yeterli olduğunu düşündükleri söylenebilir. Bu çalışmada benliğin ayrılaşması toplam puanları ile romantizm ve eş seçiminin “Tam Güven” alt boyutu puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. “Tam Güven” boyutunda, kişi eş olarak seçeceği kişiye tamamen güvenmeyi beklemektedir. İnsanlar eş seçiminde mükemmel bir partner ile birlikte olmayı ve bu partnere tam olarak güvenmeyi isteyebilmektedir. Bu güveni sağlayabilmek için gerekli görülen partneri yeterince tanıma isteği, partner ile birlikte yaşama isteğini de beraberinde artırabilmektedir. Bu tür inançlara sahip kişilerin evliliği daha uzun vadede düşünmeleri ve eşleri ile birlikte yaşama eğilimlerinin yüksek olması kaçınılmazdır (Özteke, 2015).

Keldal’ın (2021) yapmış olduğu araştırmada katılımcılara yönelttiği; “Bekâr gençlerin evliliğe bakışını hangi faktörler etkiliyor?” sorusuna verilen yanıtlar değerlendirildiğinde, cevapların kök aile, toplum ve din faktörleri etrafında toplandığı görülmektedir.

Özteke Kozan ve arkadaşlarının (2019), 18-25 yaş arası genç kadınların evlenmek istedikleri erkekte aradıkları özellikleri inceledikleri çalışmada; inançlı, sadık, güvenilir, anlayışlı, fiziksel anlamda uygun, saygılı ve iyi bir kariyerinin olması gibi temel kategoriler belirtilmiştir.

Akbaş ve arkadaşlarının (2019) yaptıkları araştırmada katılımcıların %68.5’i ekonomik özgürlüğün evlenme kararını etkileyen önemli faktörlerden biri olduğunu belirtmiştir. Eşler arasındaki otorite dağılımının eşit olması gerektiğini belirten katılımcıların oranı ise %64.1 olarak bulunmuştur.

Babahanoğlu (2020) tarafından yapılan araştırmada katılımcıların bazı değişkenlere göre eş seçimi tercihlerinde öncelikleri incelenmiştir. Araştırma kapsamında aile yapısı değişkeninin incelenmesi sonucu; parçalanmış aile yapısına sahip katılımcıların çekirdek veya geniş aile yapısına sahip katılımcılara göre eş seçiminde daha az kriterlerinin ve önceliklerinin olduğu bulunmuştur. Yaş grubu aralığı değişkeni incelendiğinde; 18-21 yaş aralığında bulunan katılımcıların eş seçimi tercihi ortalamalarının 3,43 olduğu, 22-24 yaş aralığında bulunan katılımcılarda bu ortalamanın 3,38 olduğu, 25-30 yaş aralığında bulunan katılımcıların ortalamasının ise 3,36 olduğu görülmektedir. Dolayısıyla veriler neticesinde sonuçların birbirine yakın olmasına rağmen 18-21 yaş grubunda yer alan katılımcılarda eş seçimi önceliklerinin diğer katılımcılara göre fazla olduğu anlaşılmaktadır. Cinsiyet değişkenine göre eş seçimi öncelikleri bulgularına

bakıldığında; kadın katılımcıların ortalamasının 69,68 olduğu erkek katılımcıların ortalamasının 66,15 olduğu bulunmuştur. Dolayısıyla kadın katılımcıların eş seçimi öncelikleri ortalamasının erkek katılımcılara oranla fazla olduğu bulunmuştur. Eş seçiminde öncelikler ölçeğinde alkol kullanıcısı biriyle evlilik tercihine “Evet” yanıtını veren katılımcıların oranının 63,41 olmasına karşılık “Hayır” yanıtını veren katılımcıların oranının %69.88 olduğu bulunmuştur. Sigara kullanan kişi ile evlilik tercihine “Evet” yanıtını veren katılımcıların oranının 66,64 olmasına karşılık “Hayır” yanıtını veren katılımcıların oranının 70,15 olduğu bulunmuştur. Aynı çalışmada, madde kullanımı ve madde bağımlılığının eş seçimi tercihinde önemli bir faktör olduğu belirtilmektedir. Dolayısıyla alkol, sigara ve madde kullanımının eş seçimi önceliklerinde etkili faktörler olduğu söylenebilir.

TARTIŞMA

Eş seçimini etkileyen faktörler, eş seçimini kolaylaştırma ya da zorlaştırma açısından önemlidir. Eş seçiminde etkili faktörlere dair yapılan çalışmalar genel anlamda eş seçimini etkileyen birçok faktörün belirleyici anlamda var olduğunu göstermektedir. Bu faktörler; yaş, aile, dini inanç, sosyal statü, fiziksel özellikler, yaşanılan yer, kişilik özellikleri, zenginlik, eğitim düzeyi, tutum ve düşüncelerin benzerliği, iletişim tarzı gibi faktörlerdir (Çalışkan, 2015).

Bozgeyikli ve arkadaşlarının (2013) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada; tüm katılımcıların eş seçimi tercihlerinde kişilik faktörünü önemsedikleri; sevgi/aşk, fiziksel çekicilik, eğitim düzeyi, aile uyumu gibi diğer faktörlerin tercih edilmesinde öncelik sıralamasının kadın ve erkeklerde değiştiği görülmektedir. Başka bir çalışmada (Ritvo & Glick, 2002) yine fiziksel çekicilik eş seçimi faktörleri arasında gösterilerek buna aile talepleri, mali hususlar, zamanlama ve şans gibi faktörlerin de eklendiği görülmektedir.

Larson ve Holman’ın yapmış olduğu bir çalışmada (1994) kişilerin evliliğinin kalitesini ve devamlılığını etkileyen durumlar altyapı ve içerik, kişisel özellikler ve davranışlar ile çift etkileşim süreçleri faktörleri adı altında alt kategorilere ayrılmıştır. Altyapı ve içerikle ilgili faktörler; ailenin temelleri, sosyokültürel faktörler etrafında alt kategorilere ayrılmış ve bu grupta boşanma, ailede zihinsel hastalıklar, aile işlevsizliği, ailelerden destek ile evlenme yaşı, eğitim, köken, gelir durumu, meslek ve sosyal sınıf gibi faktörler ele alınmıştır. Kişisel özellikler ve davranışlar kategorisi, güncel şartlar alt kategorisine ayrılarak arkadaş desteği,

içsel ve dışsal baskı, duygusal sağlık, fiziksel sağlık, geleneksellik, kişilerarası beceriler ile depresyon gibi faktörler bu grupta ele alınmıştır. Çift etkileşim süreçleri kategorisi ise homogami, kişiler arası benzerlik, etkileşim süreçleri başlıkları altında alt kategorilere ayrılarak köken, sosyoekonomik durum, zekâ, din, yaş ve statü benzerliği; değer, tutum, inançlar ve cinsiyet rolü benzerlikleri; tanışıklık, iletişim becerileri, beraber yaşama, evlilik öncesi cinsel birliktelik, evlilik öncesi hamilelik, doğum gibi faktörler bu grupta ele alınmıştır. Homogami; insanların yaş, sosyal statü, kişilik özellikleri, etnik köken, siyasi görüş gibi faktörler çerçevesinde kendilerine benzer olduklarını düşündükleri kişileri eş olarak seçtiklerini ifade eden bir teoridir. Fenotip ve genotip olarak benzerlik ilişkisini değerlendiren bireylerin eş seçiminde yaş, sosyal statü, kültür gibi faktörleri ön planda tutarak homogamiyi esas aldıkları belirtilmektedir (Körük, 2019).

Eş seçimi hayatımızdaki önemli kararlardan biridir (Açabay, 2017). Eş seçimi tercihi, insanların yaşamını ve geleceğini bu kapsamda olumlu ya da olumsuz şekilde etkileyebilmektedir. Eş seçimiyle ilgili çeşitli teoriler bulunsa da bu teorilerin temelinde eş seçiminin rastgele değil amaçlı ve bilinçli bir seçim olması gerektiği görüşü vardır (Bacanlı, 1999). Bu kapsamda kişilerin öncelikle kendilerini tanımaları ve eş olarak seçecekleri kişinin sahip olması gereken özellikleri bilmeleri, eş seçiminde bilinçli hareket etmede önemli yere sahiptir. Kişilerin psikolojik uygunluklarının, kişilik özelliklerinin ve beklentilerinin araştırmacılar tarafından araştırılması bu süreçte kişilere fayda sağlayacaktır (Yıldırım, 2019).

Eş seçimini etkileyen faktörlerin daha önce yapılmış çalışmaların alanyazın taraması ile araştırılarak incelendiği bu çalışmada görülmektedir ki; eş seçimi evlenecek kişinin karar verme sürecinde yaşadığı topluma ve sahip olduğu kültüre bağlı olarak kök aile, din, siyasi görüş gibi faktörlerden etkilenmeye devam etmektedir. Yapılan araştırmalar (Koroğlu, 2013; Bozgeyikli ve arkadaşları, 2013; Özteke Kozan ve arkadaşları, 2019; Keldal, 2021) incelendiğinde, Türk kültüründe eş seçiminde dini inancın önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Koroğlu (2013), yaptığı çalışmada katılımcı gençlerin yarısının, eşinin dindar olmasını önemli buldukları belirtilmiştir. Bozgeyikli ve arkadaşlarının (2013), gençlerle yaptıkları çalışmada dini inançların eş seçiminde önemli bir kriter olduğu bulunmuştur. Özteke Kozan ve arkadaşları (2019) yaptıkları çalışmada inançlı olmanın eş seçiminde etkili bir faktör olduğuna dikkat çekmiştir. Günümüzde birçok farklı inanç sisteminin ortaya çıkmasının, dini farklılıkların

artması ve dini inanç uyumunun eş seçiminde önemli bir faktör haline gelmesinde etkili olduğu düşünülebilir. Tüm bu bulgular dikkate alındığında din faktörünün eş seçiminde önemli bir yerinin olduğunu göstermektedir (Keldal, 2021). Ayrıca kadın ve erkeklerin eş tercihinde belirtmiş oldukları kriterler her ne kadar farklıymış gibi görünse de fiziksel çekicilik, dini ve siyasi görüş uyumu, eğitim durumu, aile uyumu, meslek, iyi bir maddi gelire sahip olma, güven, sadakat, yaş farkında uyum gibi faktörlerin araştırma kapsamında kadın ve erkek için eş seçiminde benzeşen yönler olarak görüldüğü söylenebilir.

Efe (2013) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada eş seçimi kriterlerine dair katılımcıların çoğunlukla; sevgi, dürüstlük, güvenilirlik, sadakat, saygı, sağlıklı ruh hali, sorumluluk bilinci gibi faktörlere önem verdiklerine ulaşmıştır. Efe’nin (2013) çalışmasından elde edilen sonuçlar bu derlemede ele alınan diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, evlilikte özellikle toplumun ve toplumsal kültürün belirlediği değerlere öncelik verildiği dikkat çekmektedir.

Bağ’ın (2019) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada, katılımcıların tamamına yakını eş adayının iyi bir işte çalışmasını istediklerini belirtmiştir. Cinsiyet değişkenine göre bakıldığında; erkek katılımcıların eş seçimi önceliğinde meslek ve ekonomik durum faktörünü kadın katılımcılara göre daha az önemsedikleri bulunmuştur. Kadın katılımcıların tamamına yakını ise erkeğin mesleğinin ve ekonomik durumunun kendilerinden daha iyi bir seviyede olmasını istediklerini belirtmişlerdir. Mutlu’nun (2004) yapmış olduğu çalışmada, katılımcıların %37.3’ü erkek ve kadının çalışma durumunun eşit şartlarda olması gerektiğini belirtmiştir. Özgüven’in (2000) çalışmasında ise katılımcıların %78.2’si kişilerin ekonomik özgürlüklerini kazandıktan sonra eş seçimine yönelmelerinin daha olumlu olacağını belirtmişlerdir. Eş seçimine ilişkin meslek ve ekonomik durum faktörü kapsamında kadın ve erkeğin iyi bir işe sahip olma durumunun yıllardır önemsenen bir faktör olduğu yapılmış çalışma bulgularının benzerlik göstermesinden anlaşılmaktadır. Günümüzde erkeklerin eş seçiminde kadınlara yakın bir oranda meslek sahibi olma faktörüne önem verdikleri görülmektedir (Bağ, 2019). Dolayısıyla iş seçiminin eş seçimi tercihlerinde önemli rol oynadığı söylenebilir.

Özetle; cinsiyet, yaş, kişilik, sevgi/aşk, dini inanç, siyasi görüş, aile uyumu, fiziksel çekicilik, ekonomik durum, meslek gibi birçok değişkenin tercih edilmesine dair öncelik sıralamasının kadın ve erkek katılımcılar için değiştiği söylenebilir. Söz

konusu bu değişkenlerin tüm katılımcıların eş seçimi tercihlerinde önemli ve etkin bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

İnsanın hayatını daha anlamlı yaşayabilmesi için başkalarıyla ilişkiler kurması ve bu ilişkileri geliştirmesinin önemli olduğu bilinmektedir. Bu ilişkiler arasında evlilik, yapısı gereği daha farklı sorumluluk ve beklentileri içermesi yönüyle diğer ilişkilerden daha özel bir konuma sahip olmaktadır. İnsanlar evliliği; nesillerinin devamını sağlamak, çocuk sahibi olmak, cinselliği toplum tarafından onaylatmak, kendilerini güvende hissedip, ait olma, sevme ve sevilme gereksinimlerini karşılamak gibi birçok farklı sebeple seçebilmektedir.

Alanyazın taraması neticesinde ulaşılan verilerle yapılan bu çalışmada, Türkiye’de eş seçiminde etkili faktörlerin uyum ve benzerlikle daha fazla ilişkili olduğu görülmektedir. Evlenmeye karar veren bireylere; eş seçimi ile evlilik öncesi ve evlilik sonrası yaşamın farklılıkları, sorumluluk almada yetkinlik, aile olma süreci ve aile olma bilinci gibi konularda profesyoneller tarafından bilgilendirici ve farkındalık yaratan eğitimlerin düzenlenmesi eş seçiminde doğru karar verme açısından önem taşımaktadır. Eş seçimi, aile oluşumunda ilk aşamadır ve aileler ise toplumun temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir toplumun uyum düzeyi, benzer ya da farklı kültürle nasıl oluştuğu eş seçimi kararının doğru alınması yönünden önem taşımaktadır.

Araştırmacıların, bu çalışmayı güncel anlamda bir başlangıç olarak değerlendirmeleri ve ileride yapılacak çalışmalar için bu çalışmadan destekleyici anlamda faydalanmaları önerilmektedir. Farklı kültürlerin, farklı grupların ve farklı toplumların eş seçimi kriterlerinde etkili olan faktörleri güncel anlamda değerlendirebilmek amacıyla yeni çalışmalar oluşturulmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Konuya ilişkin katkı sağlamak adına araştırmacıların İngilizce kaynak taraması yapmaları önerilmektedir. Özellikle bekâr katılımcıların ve ailelerinin çalışmalara dahil edilmesinin eş seçiminde etkili olan faktörler bağlamında alanyazına katkı sağlayacağı, bu vesileyle daha geniş kapsamlı bilgilere ulaşılabileceği düşünülmektedir. Evlilik huzuru, büyük ölçüde eş seçiminin doğru tercih edilmesine bağlıdır. Seçilen eş, kurulacak olan ailenin geleceğini belirleyecektir. Bu bakımdan eş seçimi yapacak insanlara evlenecekleri kişiyi doğru tanımaları ve gerçekçi duyguları barındıran yönde bir karar vermeleri önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Açabay, D. (2017). Kuramlara göre sevgili ve eş seçimi. Erişim tarihi:23.03.2023, <https://www.dergipdr.com/> adresinden erişildi.
- Akbaş, M., Sürücü Gökyıldız Ş., Köroğlu C.O., Öztürk M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 44(1), 93-100.
- Babahanoğlu, R. (2020). Eş seçiminde öncelikler: bilimsel bir araştırma. *International Journal of Cultural and Social Studies*, 6(2), 584-596.
- Bacanlı, H. (1999). Mate preferences. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 2(15), 7-16.
- Bağ, H. (2019). Sosyal hizmet öğrencilerinin eş seçimi ve evliliğe ilişkin tercihleri. (Yüksek Lisans Tezi), Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Beşpınar F.U., Beşpınar Z.L. (2017). Türkiye’de hane halkı yapıları ve evlilik pratiklerinde ikili resim: geleneklerin yanı sıra değişimin yansımaları. *Turkish Journal of Population Studies*, 39, 109-149.
- Bozgeyikli, H., Toprak, E. (2019). Üniversiteli gençlerin eş seçim kriterlerinin sıralama yargılarıyla ölçeklenmesi”, *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 70-87.
- Çalışkan, Z., Taşhan T.S., Orhan, İ., Nacar, G. (2015). Partneri olan ve olmayan üniversite öğrencilerinin eş seçimi tercihlerinin karşılaştırılması. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(1), 6-10.
- Canel, A.N. (2013), *Evlilik ve aile hayatı*, T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Üsküdar-İstanbul.
- Çömlekçiler, F. (2019). Üniversite öğrencilerinde benliğin ayrılaşmasının eş seçimi tutumlarına etkisi. Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Düşünmez Özüdoğru, R. (2016). Üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimine ilişkin görüş ve düşünceleri. Yüksek Lisans Tezi, Turgut Özal Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Efe, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri. (Yüksek Lisans Tezi), Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güllü, A. (2018). Üniversite öğrencilerinin eşten beklentilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 16(1), 42-57.
- Kalkan, M. (2012). Eş seçimi ve eş seçiminde önemli faktörler. İçinde M. Kalkan ve Z. Hamamcı (Ed.), *Evlilik öncesi psikolojik danışma* (ss. 9-20). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaçar, M. (2018). Flört süresinin bireylerin eş seçme önceliklerine ilişkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.

- Keldal, G. (2021). Evliliğe bakış açısı ve evlilikten beklentiler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 30(1), 1-10.
- Körük, S. (2019). Eşimizi nasıl seçeriz? Eş seçimi üzerine bir derleme. 21.Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Tam Metin Kitabı, ss. 112.
- Larson, J.H. & Holman, T.B. (1994). Premarital predictors of marital quality and stability, *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 43(2), 228-237.
- Mutlu, M. (2004). Üniversite gençliğinin evlilik ve aile kurumuna yaklaşımı. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Özguven, İ.E. (1997). *Cinsellik ve Cinsel Yaşam*. Ankara: Nobel Akademi Yayıncılık.
- Özteke, H.İ. (2015). Bağlanma, eş seçiminde sınırlandırıcı inançlar ve beden imgesi, baş etme stratejilerinin romantik ilişkilerde mükemmeliyetçiliği yordaması. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özteke Kozan, H.İ., Baloğlu, M., Kesici, Ş., Kamer, Z. (2019). Genç kızların evliliğe ilişkin görüşlerinin incelenmesi: neden evlenirim? neden evlenmem?, *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 50, 303-323.
- Ritvo, E.C., Glick, I.D. (2002). Marriage and family. American Psychiatric Publishing, Inc. Washington, DC/ London, England.
- Saraç, A. (2020). "Hiç evlenmemiş gençlerin benlik modelleri ile eş seçimini sınırlandırıcı inançları arasındaki ilişki: Ankara, İstanbul, Şanlıurfa, Mardin örnekleri. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara.
- Solmaz, N. (2020). Evli çiftlerin kişilik inançlarına göre eş seçimi, evlilik uyumu ve psikopatolojileri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Uludağ, Y.G., (2022). Büyük ebeveyn ile yetişmenin evlilik ve aile yaşamına yaklaşımla ilişkisi: İstanbul örneği. Yüksek Lisans Tezi, Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, İ. (2007). Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(27), 15-30.
- Yıldırım, N.H. (2019). Üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeyleri ile evliliğe yükledikleri anlam ve eş seçme kriterleri arasındaki ilişki. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.

Extended Abstract

Introduction: Selection of a spouse is a decision-making phase in one's relationships in society and is considered the basic beginning of the family-building process. Choosing a spouse is the first decision that a person makes or decides with whom and what kind of life he wants to live. Mate selection is classified as an important and complex situation that people have encountered throughout history (Yıldırım, 2007). Family or marriage union, which begins with the selection of a spouse, is a process that occurs with the consent of two people and is based on an official contract (Güllü, 2018). Getting married and choosing a spouse is one of the important decisions a person makes in his life. Mate selection is not a random process. Decision to marry; It determines the person's next life, with whom and how he will spend it, the new responsibilities he will undertake, who the parents of the children will be, and in which direction the family system to be established will progress (Canel, 2013). The aim of this study is to systematically examine the factors affecting mate choice in the context of studies conducted in Turkey between 2013 and 2023.

Method: This study includes a systematic review of studies published in Turkey between 2013 and 2023 in order to examine the factors affecting people's mate choice. A systematic review of the study was conducted through a retrospective review of relevant research articles. In this context, in Google Academic, yok.gov.tr and Google Scholar, PubMed, Academia.edu databases; searches were made using keywords such as "eş seçimi, Türkiye, mate selection, Turkey". In the studies displayed, "search in Turkish pages", "search in English pages", "qualitative and quantitative studies", "those with full text access", "2013-2023", "Those done in Turkey", "Those with findings on mate selection preferences" Limitations were made in the systematic review using criteria such as "removing repetitive words". The universe of this research, which was limited according to exclusion criteria, consisted of 10 articles.

Results: When the studies are examined; Bağ's (2019) study found that most male and female students care about the compatibility of religious beliefs and political views when choosing a spouse. Almost all of the participants want their spouses to have a good profession and expressed positive opinions about participating in active business life. In addition, most of the male and female participants stated that they wanted to decide on the choice of spouse first and then get the approval of their families; They stated that they did not want to marry someone whose family did not approve (Bağ, 2019).

Bozgeyikli et al. (2013) in their study with university students, it was stated that society plays an important role in the factors that determine mate selection, especially of female participants. It was determined that the most important criterion for university students

in choosing a spouse is personality, followed by religious belief, affection, family harmony, education level, physical attractiveness, virginity, financial income, same race and political opinion.

In the study conducted by Solmaz (2020), the rate of those who used beauty or handsomeness as a criterion in choosing a spouse was %57, and the rate of those who used education level as a criterion was %55.5. The rate of those who draw attention to the age criterion is %55.5, and the rate of those who say that they should decide on the choice of spouse is %82.

In his study, Saraç (2020) examined the relationship between the self-models of never-married young people and their limiting beliefs in choosing a partner, and concluded in this study that cultural and social structure is effective in choosing a partner.

In the research conducted by Düşünmez Özü Doğru (2016); while %59.6 of the participants stated that physical attractiveness is important in choosing a spouse, 75% rejected the idea that a spouse can be chosen only with reason, and %72.4 rejected the idea that a spouse can only be chosen with emotions.

In his research, Keldal (2021) asked the participants the following question: "What factors affect single young people's view of marriage?" When the answers to the question are evaluated, it is seen that the answers are centered around the factors of root family, society and religion.

Özteke Kozan et al. (2019) in their study examining the characteristics that young girls between the ages of 18-25 look for in the man they want to marry; Basic categories such as being faithful, loyal, reliable, understanding, physically fit, respectful and having a good career are specified.

Discussion & Conclusion: It can be seen in this study that the factors affecting spouse selection were examined through a literature review of previous studies; The choice of a spouse continues to be affected by factors such as family of origin, religion and political views, depending on the society in which the person to be married lives and the culture he/she has, in the decision-making process. It has also been concluded that factors such as physical attractiveness, political and religious compatibility, having a profession, having a good income, age compatibility, reliability and loyalty play an active role in people's mate selection preferences. Research reveals that religion is an important factor in choosing a spouse in Turkish culture. Köroğlu (2013) stated in his study that half of the young participants found it important for their spouses to be religious. Bozgeyikli et al. (2013), in their study with young people, found that religious beliefs are an important criterion in choosing a spouse. Özteke Kozan et al. (2019) pointed out in their study that being religious is an effective factor in choosing a spouse. It can be thought that the emergence of many different belief systems today, the increase in

religious differences and the compatibility of religious beliefs have become an important factor in choosing a spouse. Considering all these findings, it is stated that religion is an important factor in marriage (Keldal, 2021). In addition, although the criteria specified by men and women in choosing a spouse seem to be different, expectations are met in matters such as physical attractiveness, compatibility of religious and political views, educational status, family harmony, profession, having a good financial income, trust, loyalty, age-matched harmony. The level was found to be quite close within the scope of this research.

This study, conducted with the data obtained as a result of the literature review, shows that the factors affecting spouse selection in Turkey are more related to harmony and similarity. It is recommended that researchers consider this study as a starting point and use it as support for future studies. In order to contribute to the subject, researchers are recommended to scan English sources. It is thought that the inclusion of single participants and their families in the studies will contribute to the literature in terms of factors affecting spouse selection, and thus more comprehensive information will be obtained.

Yazarlar Hakkında / About Authors

Öznur BAŞYİĞİT. Yüksek Lisans Öğrencisi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aile Çalışmaları A.B.D., Burdur, Türkiye. e-mail: oznur.gokce947@gmail.com
Master Student, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Department of Family Studies, Burdur, Turkey. e-mail: oznur.gokce947@gmail.com

Hanife ÜLGEN. Dr. Öğr. Üyesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği A.B.D., Burdur, Türkiye. e-mail: hanifeulgen15@gmail.com
Assistant Professor, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Department of Nursing, Burdur, Turkey. e-mail: hanifeulgen15@gmail.com

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest

Yazarlar tarafından çıkar çatışmasının olmadığı rapor edilmiştir.
No conflict of interest has been declared by the authors.

Fonlama / Funding

Herhangi bir fon desteği alınmamıştır.
No funding support was received.

ORCID

Öznur Başyığıt <https://orcid.org/0009-0000-3635-3770>

Hanife Ülgen <https://orcid.org/0000-0003-0243-7110>